НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

Відділення заочного та дистанційного навчання
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Спеціальність 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА
на тему:

«Оптимізація структури оборотних активів підприємства»

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Студентка групи Фм-22.32 _____ Федорова Олександра Олексіївна
(підпис)

Науковий керівник _____ к.е.н., доцент Богріновцева Л.М.
(підпис)

Робота допущена до захисту _____ д.е.н., професор Бондарук Т.Г.
(підпис)

Київ 2024

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

Відділення заочного та дистанційного навчання

КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

Освітній ступінь – ***магістр***
Галузь знань - ***07 «Управління та адміністрування»***
Спеціальність – ***072 «Фінанси, банківська справа та страхування»***
Освітньо-професійна програма – ***«Фінанси, банківська справа та страхування»***

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
д.е.н., проф. Т.Г. Бондарук
_____
«20» січня 2023 р.

З А В Д А Н Н Я
на кваліфікаційну роботу магістра
Федоровій Олександрі Олексіївні

1. Тема роботи: Оптимізація структури оборотних активів підприємства керівник роботи к.е.н., доцент Богріновцева Л.М.
затверджена наказом по Академії від «20» січня 2023 р. № 15/2
2. Термін здачі студентом закінченої роботи 26 грудня 2023 р.
3. Вихідні дані роботи: законодавчі та нормативні акти України, роботи вітчизняних і закордонних вчених, публікації в наукових періодичних виданнях, результати наукових досліджень зарубіжних та вітчизняних фахівців які стосуються теми дослідження, статистичні матеріали, звітні дані.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які належить зробити):
1) теоретичні аспекти оптимізації оборотних активів підприємства;
2) оцінка ефективності структури оборотних активів підприємства;
3) шляхи оптимізації структури оборотних активів підприємства.
5. Перелік графічного матеріалу: Схеми, діаграми, таблиці
6. Дата видачі завдання «20» січня 2023 р.

Керівник _____
(підпис)
Завдання прийняв до виконання _____
(підпис)

Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Відмітка про виконання
1.	Затвердження теми і наукового керівника кваліфікаційної роботи магістра на засіданні кафедри	20.01.2023	Виконано
2.	Опрацювання першоджерел по темі роботи	20.02.2023	Виконано
3.	Розробка плану роботи, методики та інструментарію досліджень	28.02.2023	Виконано
4.	Проведення економічних досліджень та їх аналіз	03.03.2023	Виконано
5.	Написання вступу до роботи	10.04.2023	Виконано
6.	Написання першого розділу роботи	12.05.2023	Виконано
7.	Написання другого розділу роботи	21.06.2023	Виконано
8.	Написання третього розділу роботи	04.09.2023	Виконано
9.	Написання висновків та пропозицій, оформлення роботи	18.09.2023	Виконано
10.	Подача першого варіанту роботи на кафедру	09.10.2023	Виконано
11.	Доопрацювання роботи згідно з зауваженнями керівника	01.11.2023	Виконано
12.	Попередній захист роботи	20.12.2023	Виконано

Студент_____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи_____ к.е.н., доцент Богріновцева Л.М.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП……..5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОПТИМІЗАЦІЇ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА……....9
1.1 Економічна сутність, класифікація та джерела формування оборотних активів…….....…….……9
1.2 Аналіз існуючих методів оптимізації обсягу і структури оборотних активів…….…20
1.3 Показники оцінки ефективності формування оборотних активів……..34
Висновки до розділу 1……...44
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СТРУКТУРИ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА ……..……....47
2.1 Організаційно – економічна характеристика діяльності ПАТ «Завод Фрунзе»…….....47
2.2 Аналіз структури та динаміки обсягу оборотних активів ПАТ «Завод Фрунзе»……...……...55
2.3. Аналіз ефективності використання оборотних активів підприємства.....64
Висновки до розділу 2……..70
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА…….……...73
3.1. Нормування, як основний елемент покращення структури та обсягуоборотних активів…….…….....73
3.2. Оптимізація обсягу оборотних активів за рахунок покращення управління дебіторською та кредиторською заборгованістю….....83
3.3. Моделі ефективного управління оборотними активами…….....90
Висновки до розділу 3……..95
ВИСНОВКИ……..98
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……...103
ДОДАТКИ……110

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах війни в Україні та під впливом фінансової кризи, нестабільності зовнішнього середовища, посилення конкуренції перед торговельними підприємствами постає проблема забезпечення життєздатності та створення умов для подальшого розвитку. Її розв'язання потребує вдосконалення системи управління підприємством, і, у першу чергу, стосовно оборотних активів. Вдале управління цими активами дозволяє підвищити ефективність операційної та фінансової діяльності у взаємозв'язку.

Незважаючи на значну кількість публікацій та теоретичних розробок, проблеми дослідження оборотних активів, аналізу їх складу, оптимізації структури та обсягу залишаються фрагментарно дослідженими та потребують подальшого наукового обґрунтування.

Для здійснення успішної фінансово-господарської діяльності підприємство повинне контролювати наявність в господарському обороті обсяг власних оборотних активів та раціональність їх використання.

Сучасний стан економіки характеризується відсутністю стабільності, спадом виробництва, погіршенням фінансового стану, банкрутством та ліквідацією багатьох підприємств. Затаких умов господарювання на перший план виходять питання управління оборотними активами, як основою виробничої діяльності.

Питання оптимізації оборотних активів висвітлюють майже всі науковці, що займаються проблемами управління оборотними активами: М. Баканов, І. Балабанов, І. Бланк, В. Блонська, В. Бочаров, Н. Власова,І. Кірейцев, В. Ковальов, М. Коробов, М. Крейніна, Л. Лігоненко, А. Поддєрьогін, Р. Слав'юк та ін.

Однак, залежно від цілей дослідження, ученими розглядаються окремі аспекти та сутнісні характеристики оптимізації. Деякі автори звужують

процес оптимізації до розрахунків потреби в оборотних активах шляхом нормування, інші досліджують питання, що пов’язані з оптимізацією обсягу і структури капіталу. Різняться думки авторів і щодо критеріїв оптимізації. та з приводу того, яку величину оборотних активів вважати оптимальною.

Незважаючи на значну кількість публікацій з проблем оптимізації, ряд теоретичних і практичних питань залишаються невирішеними. Їх розв’язання потребує чіткого уявлення про економічний зміст процесу оптимізації, системного його представлення та обґрунтування з урахуванням галузевої специфіки.

Значущість проблем, що пов’язані з оптимізацією оборотних активів торговельних підприємств, пояснюється також тим, що: оборотні активи мають переважну частку в загальному обсязі майна, тому навіть незначні їх зміни або невідповідність оптимізаційним параметрам можуть мати помітний позитивний або негативний ефект; ці активи характеризуються високою мобільністю та швидкістю обороту; від обсягу, структури та швидкості руху оборотних активів залежать можливості суб’єктів господарювання щодо нарощування обсягів обороту, забезпечення відповідних рівнів ліквідності, платоспроможності, рентабельності тощо.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є обґрунтування теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій з удосконалення механізму формування структури оборотних активів задля її оптимізації.

Мета роботи передбачає розв’язання наступних завдань:

– дослідити економічну сутність оборотних активів підприємства класифікацію та джерела формування;

– зробити аналіз існуючих методів оптимізації обсягу і структури оборотних активів;

– визначити показники оцінки ефективності використання оборотних активів;

– охарактеризувати фінансово-господарську діяльність ПАТ «Завод Фрунзе»;

– провести аналіз складу та структури оборотних активів ПАТ «Завод Фрунзе», а також показників ефективності їх використання;

– розробити заходи, спрямовані на оптимізацію обсягів та структури оборотних активів підприємства; прискорення оборотності запасів, грошових активів, дебіторської заборгованості та інших оборотних засобів; зростання рівня рентабельності оборотних активів з метою підвищення ефективності управління оборотним капіталом та в кінцевому результаті поліпшення фінансового та майнового стану підприємства.

Об'єктом кваліфікаційної роботи магістра є оборотні активи підприємства.

Предметом кваліфікаційної роботи магістра є склад і структура оборотних активів ПАТ «Завод Фрунзе» та напрями їх оптимізації.

Використані методи наукового дослідження. .При написанні даної роботи використовувались такі загальнонаукові методи: аналітичний, таблично-графічний, статистичний. Порівняльний метод використовувався для співставлення значень показників за окремі періоди з метою виявлення причин, які породжували зміни. Дослідження сутності відбувалося з використанням принципу системності протягом усієї роботи. Також використовувалися аналіз та синтез для дослідження окремих складових та логічних узагальнень. Теоретичною і методологічною базою дослідження стали роботи вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, а також конкретно-економічні методи – економічного і статистичного аналізу, групування, аналітичного порівняння та інші. Інформаційною базою для здійснення аналізу оборотних активів підприємства стала звітність підприємства ПАТ «Завод Фрунзе», а також довідкові дані фінансової служби товариства.

Наукова новизна дослідження полягає у обґрунтуванні та вдосконаленні теоретичних положень щодо оптимізації структури та обсягу оборотних активів.

удосконалено:

− теоретичні підходи до визначення оптимальної потреби в оборотних активах, обгрунтовано, що необхідно виходити з можливостей розвитку діяльності та передбачати певні резерви, які забезпечать можливості приросту товарообороту та диверсифікації операційної діяльності у найближчий перспективі;

набуло подальшого розвитку:

− формулювання поняття активів підприємства, яке визначається наступним чином: оборотні активи виробничого підприємства характеризують групу мобільних активів із періодом використання до одного року, що безпосередньо обслуговують його операційну діяльність і внаслідок високого рівня їхньої ліквідності повинні забезпечувати його платоспроможність за поточними фінансовими зобов'язаннями.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробці і впровадженні пропозицій і рекомендацій щодо удосконалення оптимізації структури та обсягу оборотних активів. Результати дослідження можуть використовуватися для оптимізації структури та обсягу оборотних активів з метою покращення ефективності діяльності підприємства.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОПТИМІЗАЦІЇ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність, класифікація та джерела формування оборотних активів

Активи підприємства, тобто вся сукупність використаного для здійснення діяльності майна, поділяє на оборотні та необоротні. Відмінність між необоротними і оборотними активами визначається тривалістю циклу використання активів у виробництві продукції. Для необоротних активів характерне збереження речової форми в ході виробничого процесу протягом тривалого часу, вони повільно зношуються і оборот їх явно не спостерігається. Та частина майна, яка використовується протягом одного виробничого циклу і повністю переносить свою вартість на вартість продукції, яка виробляється, змінюючи свою натурально-речову форму відноситься до оборотних активів.

Дослідження економічної літератури з даного питання засвідчило існування значної кількості науково-методичних підходів щодо трактування сутності «оборотних активів» та «оборотних коштів».

Досліджуючи розвиток становлення даного поняття, слід зазначити, що в умовах адміністративно-командної системи більш розповсюдженим було поняття “оборотні кошти”. Розуміння сутності і функцій оборотних коштів було в той час одноманітним. Основною функцією вважалось розрахунково-платіжне обслуговування кругообігу коштів, фінансування поточних витрат підприємства. До складу оборотних коштів включали грошові суми, які необхідні на покупку матеріалів, сировини, на заробітну плату виробничому і адміністративному персоналу, на сплату податків і інших витрат підприємства, оплачених у поточному періоді [19].

Наявність оборотних активів - неодмінна умова здійснення підприємством ефективної господарської діяльності. Вони разом з робочою

силою є найважливішими елементами виробництва. Погана забезпеченість підприємства оборотними активами паралізує його діяльність і призводить до погіршення фінансового стану.

Надзвичайно важливими є питання управління оборотними активами у напряму забезпечення достатнього рівня ліквідності, прибутковості вітчизняних підприємств, і тому розглядалися в багатьох наукових працях, зокрема в працях М. Білик, Ю. Брігхем, Ю. Воробйова, Колодяжної К.А., Барнгольц С.Б., Бланк І. О., Ямпольського М.М., Філімоненкова О.С., Поддєрьогіна А.М. та інших, але в літературних джерелах немає одностайності щодо визначення сутності поняття «оборотні активи».

Зазначено, що «Оборотні активи - грошові кошти та їх еквіваленти, які не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації або споживання протягом операційного циклу, або протягом дванадцяти місяців з дати балансу» [72, с.342].

Аналізуючи вже існуючі в економічній літературі трактування категорії «оборотні активи», можна відмітити, що більшість авторів в характеристиці оборотних активів акцентують увагу на матеріально-речовій складовій активів підприємства, обслуговуванні поточного господарського процесу, споживанні протягом одного року або одного операційного періоду (виходячи з цього необхідно також підкреслити високий рівень ліквідності оборотних активів і, як наслідок, значний вплив на платоспроможність підприємства) [43, с.41].

Необхідно акцентувати увагу на тому, що економічна сутність оборотних активів визначається їх роллю в організації поточної діяльності підприємства: перебуваючи в постійному русі, вони здійснюють безперервний кругообіг форм вартості, як результат – відбувається постійне відновлення процесу виробництва.

Потрібно зазначити, що поняття «оборотні активи» стало досліджуватись приблизно з початку минулого століття. Протягом цього часу воно трактувався по-різному, в залежності від етапів розвитку економіки.

Як свідчить аналіз, у дослідників цього питання немає чіткого підходу до визначення поняття «оборотні активи», але більшість з них погоджуються що оборотні активи представляють собою частину капіталу, яка споживаються протягом одного операційного циклу чи дванадцяти місяців з дати балансу.

Найбільш точне визначення поняття оборотних активів представлене в положенні бухгалтерського обліку, де зазначено що оборотні активи – це грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

З визначення оборотних активів слідує неправомірність порівняння понять “оборотні кошти” та “оборотні активи” адже склад оборотних коштів і оборотних активів не збігається. Оборотні активи містять, на відміну від оборотних коштів, такий елемент, як короткострокові інвестиції. Крім цього, є суттєва відмінність. Оборотні або мобільні активи, особливо запаси сировини, матеріалів, палива та інше витрачаються і споживаються у процесі виробництва, тобто переносять свою вартість на готову продукцію. Оборотні кошти, як найбільш ліквідні ресурси, “не витрачаються і не споживаються”, так як вони авансовані у виробництво.

Зазначимо, багато науковців почали надто вільно поводитися з усталеною термінологією останній час. Зокрема, з метою спрощення, почали ототожнювати оборотні кошти з оборотними активами.

Оборотні активи – термін, який використовується в бухгалтерському обліку, визначає як найменування другого розділу активу бухгалтерського балансу, тобто до оборотних активів відносяться ті активи, які у бухгалтерському балансі відображаються у його другому розділі. У бухгалтерському балансі до оборотних активів відносять матеріально-виробничі запаси, які включають [49]:

– матеріально-речові цінності, які використовуються у тому чи іншому виді діяльності як предмети праці: запасні частини, матеріали і сировина,

комплектуюча продукція, паливо;

– продукти праці: готова до реалізації продукція, товари (на складах постачально-збутових, торгівельно-закупочних та інших торгівельних організацій), напівфабрикати власного виробництва, а також продукція незавершеного;

– засоби праці, які приносять дохід або які експлуатуються в інших цілях менш 12 місяців, а також основні засоби вартістю менш 1000 грн.;

– грошові кошти, які включають гроші в касі підприємства, на розрахунковому рахунку та інших банківських рахунках, у тому числі на валютному рахунку (готівка);

– дебіторська заборгованість, що утворилася у вигляді грошових боргів підприємству за відпущені покупцям і замовникам продукцію, товари (виконані роботи, зроблені послуги) на умовах і за вартістю, обумовлених господарським договором, до моменту їх оплати;

– короткострокові фінансові вкладення – вкладення підприємства у короткострокові ліквідні цінні папери (акції, облігації, сертифікати), придбані для отримання доходів у строк, який не перевищує один рік, а також у наданні короткострокових (до року) позик іншим господарським суб’єктам [6, с. 119].

Автори на чолі з Азаренковою Г.М. вважають, що «...оборотні кошти – це грошові ресурси, які вкладено в оборотні виробничіфонди та фонди обігу для забезпечення безперервного виробництва тареалізації виготовленої продукції, які беруть участь у виробничому процесіодин раз і повністю переносять свою вартість на собівартість продукції» [5].

Проте дане тлумачення оборотних коштів не є доцільним, так як кошти підприємства вкладаються у виробництво, авансуються, а непереносять свою вартість на виготовлену продукцію (оскільки в процесіперенесення вони б зношувлись, а кошти не зношуються, авкладаються у процес виробництва з ціллю отримання додатковогоприбутку).

Оборотний капітал, як вважає Ковальов В.В. «...належить до

мобільнихактивів підприємства, які є грошовими коштами або можуть бутиперетворені у них протягом року або одного виробничогоциклу» [10, с.424].

Якщо вважати, що мобільні активи – це оборотні активи, тонаведене визначення не є правильним, оскільки порівнює мобільніактиви підприємства з грошовими коштами, хоча вони є одними із елементівцих активів, а не є ними.

Вітчизняний економіст Білик М.Д. надав таке визначення:«...оборотні активи виробничого підприємства – група мобільних активів ізперіодом використання до одного року, що безпосередньо обслуговуютьопераційну діяльність підприємства і внаслідок високого рівня їхньоїліквідності мають забезпечувати його платоспроможність за поточнимифінансовими зобов'язаннями»[8,с.79].

Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю.визначають оборотний капітал як «...сукупність майнових цінностейпідприємства, що обслуговує господарський процес і повністювикористовується протягом одного операційного (виробничо – комерційного) циклу» [26].

Досить схожим до попереднього є визначення відомого сучасногоекономіста Бланка І.О.: «...оборотні (поточні) активи як сукупністьмайнових цінностей підприємства, що обслуговують поточнийгосподарський процес і повністю споживаються протягом одногоопераційного циклу» [9].

Останні два визначення мають майже однаковий зміст, протевизначають різні поняття: «оборотні активи – оборотний капітал».

На думку Брігхема Є.Ф.: «...оборотний капітал – інвестиція фірми укороткострокові активи – готівку, ліквідні цінні папери, товарно – матеріальні запаси і рахунки дебіторських заборгованостей» [14].

Як свідчать дослідження літератури, близьким за значенням до поняття «оборотні активи», зустрічається поняття “оборотні засоби” (В.Н.

Копоруліна, С.В. Мочерний) [13, с.87], під яким вважають те ж, що й під оборотними коштами.

Оборотні активи – це кошти, авансовані в фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництваі в оборотні виробничі фонди, реалізації продукції та отримання прибутку.

До виробничих фондів належать: основні й допоміжні матеріали, напівфабрикати, паливо, тара, сировина, запасні частини для ремонтів, малоцінні і швидкозношувані предмети, напівфабрикати власного виготовлення, витрати майбутніх періодів, незавершене виробництво.

Фонди обігу – це залишки готової продукції на складі підприємств, відвантажені, проте не оплачені покупцями товари, залишки коштів підприємств на поточному рахунку в банку, у розрахунках, у касі,у дебіторській заборгованості.

Таким чином, оборотні активи підприємства складаються з великої кількості елементів, кожен складає окрему статтю балансу підприємства.

Існування дискусійних моментів щодо визначення сутності оборотних активів , обумовлює виділення значної кількості їх складових елементів, які доцільно систематизувати за такими класифікаційними ознаками (табл. 1.1) .

Таблиця 1.1

Класифікація оборотних активів підприємства

Ознака класифікації	Види оборотних активів	Характеристика виду оборотних активів
За призначенням	оборотні виробничі фонди	активи, якіберуть участь у процесі виробництва: сировина, купівельні напівфабрикати, допоміжні матеріали, матеріали, запасні частини, малоцінні та швидкозношувані предмети, тара тощо;
	фонди обігу	активи, які залучаються до сфери обігу та участі у виробничому процесі не беруть: готова продукція на складі, готова продукція відвантажена, грошові кошти.
За організацією	Нормовані	активи, які можуть бути точно визначені і зафіксовані як планові величини: сировина, матеріали, паливо та інші оборотні активи.

Продовження таблиці 1.1

	Ненормовані	оборотні активи, котрі не можливо або надзвичайно важко точно встановити або зафіксувати у формі нормативу чи планового обсягу: продукція відвантажена, кошти в рахунках тощо;
За джерелами формування	Власні	грошові кошти підприємства, за допомогою яких покриваються мінімальні розміри оборотних активів у формі запасів та витрат, що необхідні для забезпечення безперервного процесу виробництва і реалізації продукції;
	Залучені	грошові кошти, які не надаються підприємству у позичку на термін до одного року з оформленням боргового зобов'язання, та грошові кошти, які не належать підприємству, але внаслідок діючої системи розрахунків тимчасово перебувають у його обігу
	Позикові	Це грошові кошти, які підприємства отримують у формі банківських кредитів з метою створення сезонних запасів матеріальних цінностей та покриття тимчасових виробничих витрат;
За характером участі в операційному процесі	ті, які обслуговують виробничий процес	запаси сировини, матеріалів, напівфабрикатів; незавершене виробництво, готова продукція;
	ті, які обслуговують фінансовий цикл	дебіторська заборгованість, поточні інвестиції
За періодом роботи	постійна частина	це мінімум оборотних активів, необхідний підприємству для здійснення операційної діяльності, незмінна частина коштів, що не залежить від сезонних та інших коливань операційної діяльності підприємства і не пов’язана з формуванням запасів товарно-матеріальних цінностей;
	змінна частина	пов’язана з сезонними зростаннями обсягів виробництва і реалізації продукції. Вона вимагає в окремі періоди запасів товарно-матеріальних цінностей сезонного зберігання
За ступенем ліквідності	Високоліквідні	грошові кошти в касі та на поточних і валютних рахунках, а також вкладені у цінні папери;
	Середньо ліквідні	товари відвантажені та дебіторська заборгованість;
	Низько ліквідні	вкладення оборотних коштів у виробничі запаси, незавершене виробництво;

Джерело: зруповано автором.

Спостерігається неоднакове співвідношення оборотних активів, що перебувають у сфері виробництва й у сфері обігу, у різних галузях народного

господарства. Це можна пояснити особливостями організації виробництва, збуту, постачання, а також системи розрахунків. Необхідно досягти оптимального співвідношення оборотних активів у сфері виробництва й обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва і реалізації продукції. При цьому підприємство заінтересоване у зменшенні оборотних активів у сфері обігу за рахунок поліпшення системи постачання, раціональніших форм розрахунків [8].

Структура оборотних активів – це питома вага вартості окремих статей оборотних виробничих фондів і фондів обігу в загальній сумі оборотних активів. Структура оборотних активів має значні коливання в окремих галузях господарства. Вона залежить від наступних чинників: складу і структури витрат на виробництво, умов поставок матеріальних цінностей, умови реалізації продукції, проведення розрахунків.

Слід зазначити, що порядок формування джерел створення оборотних активів на підприємствах залежить від форми власності, покладеної в основу функціонування підприємства, специфіки його організаційної побудови та інших факторів. Кожного року відображаються у фінансовому плані джерела і розміри поповнення власних оборотних коштів. Проте розмір власних оборотних коштів, які закріплені за підприємством, неє постійною величиною. Важливим є те, що фінансовий стан підприємства залежить від того, наскільки швидко кошти, вкладені в активи, перетворюються на реальні гроші. А найважливіші показники господарської діяльності підприємства – прибуток і обсяг реалізованої продукції – безпосередньо залежать від швидкості обертання оборотних коштів [47, с.97].

Співвідношення між раніше наведеними групами оборотних коштів у загальній вартості характеризує їх загальну структуру. Чим більша частина оборотних коштів зайнята у сфері виробництва, тим вона є прогресивнішою. Необхідна умова безперервності процесу відтворення – це перебування цих коштів у сфері обігу.

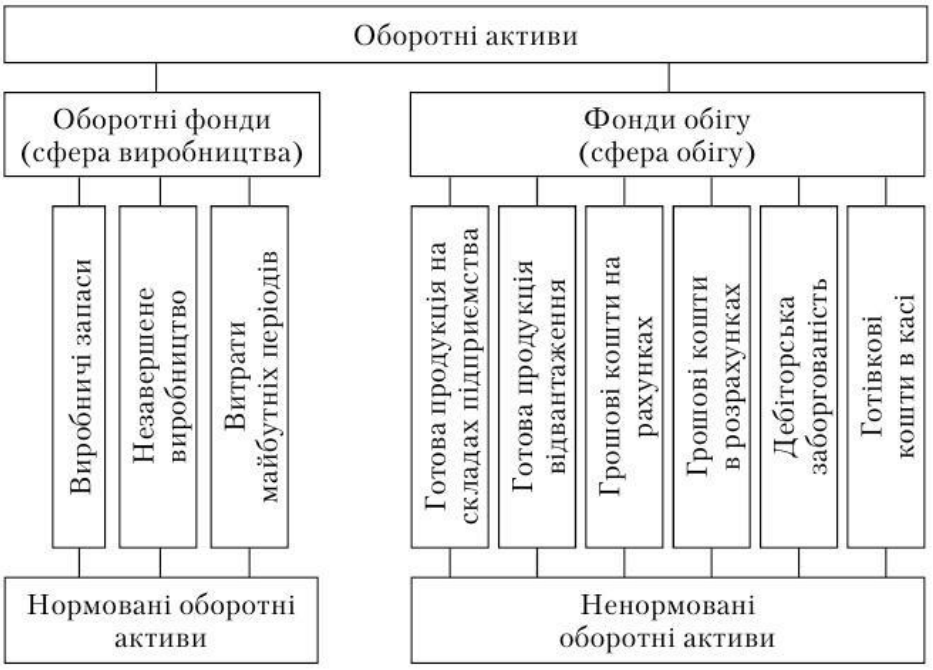

Рис. 1.1- Структура оборотних активів [40]

Таким чином оборотні активи означають частину активів підприємства, які реалізуються протягом одного операційного періоду або протягом одного року з дати балансу.

Порядок формування джерел створення оборотних активів на підприємствах залежить від таких факторів якформи власності, покладеної в основу функціонування підприємства, специфіки його організаційної побудови та ін.

Джерела, за допомогою яких формуються власні оборотні активи державних підприємств при їх організації, визначаються вищою організацією. Найчастіше це кошти бюджету чи інших однотипних підприємств, централізовані кошти вищих органів управління.

В свою чергу, на підприємствах з колективною формою власності у момент їх відкриття оборотні активи формуються за безповоротних внесків інших підприємств чи громадян та за рахунок грошових і матеріальних внесків засновників.

Підприємство, яке починає свою діяльність, як правило, формує оборотні активи за рахунок пайових внесків членів-засновників, внесків іноземних учасників чи надходження від емісії цінних паперів. Ці кошти

включаються до статутного капіталу нового підприємства. Тобто створює статутний фонд, який є одним з джерел формування оборотних активів на підприємстві.

Основні джерела формування оборотних активів підприємства представлені на рисунку 1.1.

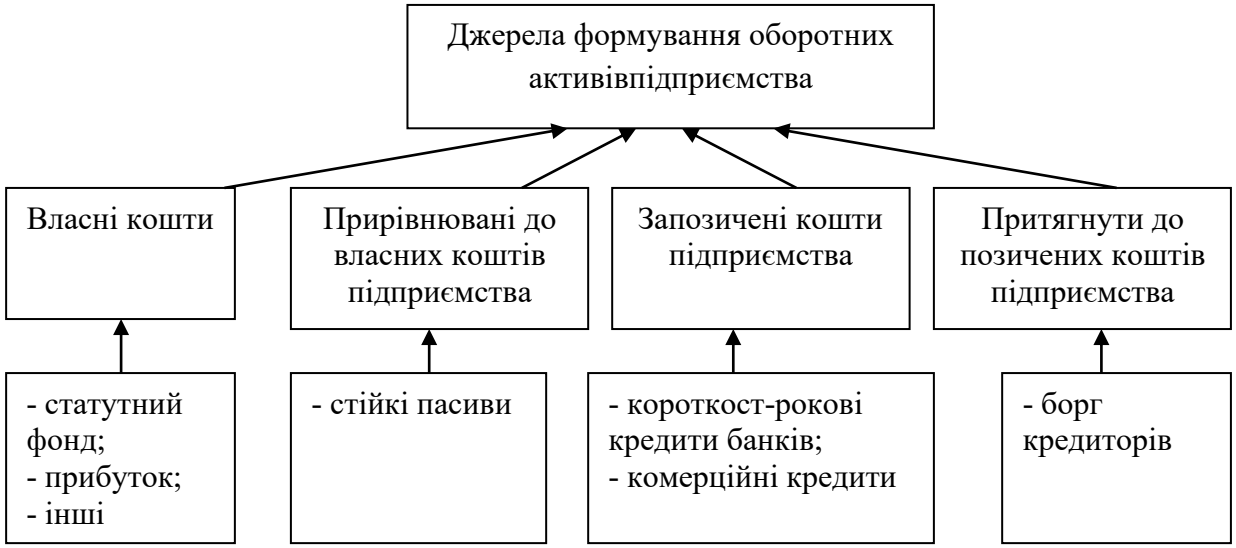

Рис. 1.2 – Основні джерела формування оборотних активів

Загалом при функціонуванні підприємств їх оборотні активи поповнюються за рахунок власних фінансових ресурсів (прибутку), залучених, позикових та інших джерел тобто додаткових внесків підприємств, дотацій з бюджетів та благодійних внесків юридичних та фізичних осіб.

Одним з основних джерел формування оборотних активів є власний капітал. Показник власного оборотного капіталу, що бере участь у розрахунку показника забезпеченості поточної діяльності власним капіталом, також розглядається як міра платоспроможності та фінансової стійкості підприємства. Серед економістів зустрічається думка, що основою політики фінансування оборотних активівє визначення оптимального для підприємства розміру власного оборотного капіталу.

Функціонуюче підприємство фінансує оборотні активи за рахунок прибутку, який залишається в розпорядженні підприємства, надходження від емісії цінних паперів та стійких пасивів. Покриття приросту нормативу

оборотних активів здійснюється за допомогою прибутку підприємства. До активів, які можна прирівняти до власних також належать стійкі пасиви. Сума стійких пасивів визначається згідно програми виробництва, умов здачі продукції та порядку розрахунків.

На підприємствах можуть виникати проблеми з несвоєчасним надходженням коштів за відвантажену продукцію, нагромадженням на складі нереалізованої готової продукції чи несвоєчасним і неповним виконанням договірних зобов'язань постачальниками. Вирішити цю проблему практично неможливо та економічно недоцільно, через це підприємство змушене залучати фінансові ресурси у вигляді короткострокових кредитів банку, комерційного та товарного кредитів.

Отримання банківського та товарного кредиту, як джерела формування оборотних активів підприємства мають свої переваги та недоліки , які представлені в табл. 1.2.

Ефективність використання оборотних активів значною мірою визначається джерелами їх формування. Важливим завданням системи управлінняє встановлення оптимального співвідношення між власними та залученими джерелами, зумовленого специфічними особливостями кругообігу капіталу на тому чи іншому підприємстві. Безперервність руху оборотних активів на всіх стадіях кругообігу має забезпечити достатній мінімум власних і позикових засобів. Він задовольняє потреби виробництва в матеріальних і грошових ресурсах та забезпечує своєчасні і повні розрахунки з постачальниками, бюджетом, банками та іншими ланками.

Досить важливою ділянкою роботи фінансиста підприємства є визначення джерел формування оборотних коштів.

Недофінансування господарської діяльності та наявність фінансових ускладнень відбувається через недостатність джерел формування оборотних коштів.

Таблиця 1.2

Порівняння ефективності використання банківського і товарного кредитів.

Банківський кредит	Товарний кредит
Переваги	
Не висока залежність від постачальника	Швидкість та зручність отримання
Відсутність застереження щодо заборони надавати в заставу майно під інші кредити, розширює кредитні рамки позичальника.	Не вимагає додаткового кредитного забезпечення.
Не знижує контроль за ефективністю використання позичкового капіталу.	Менші вимоги до кредитоспроможності позичальника.
Менша відсоткова ставка.	Простіший процес узгодження пролонгації кредиту.
Недоліки	
Знижена швидкість і технічна зручність отримання.	Висока залежність від постачальника.
Необхідне додаткове кредитне забезпечення.	Застереження щодо заборони надавати в заставу майно під інші кредити, звужує кредитні рамки позичальника.
Високі вимоги до кредитоспроможності позичальника.	Зменшується контроль за ефективністю використання позичкового капіталу.
Ускладнений процес погодження пролонгації кредиту.	Висока відсоткова ставка.

Джерело: зруповано автором.

Зайві джерела оборотних коштів на підприємстві сприяють створенню наднормативних запасів товарно-матеріальних цінностей, відволіканню оборотних коштів з господарського обороту та зниженню відповідальності за цільове й раціональне використання як власних, так і запозичених коштів.

1.2. Аналіз існуючих методів оптимізації обсягу і структури оборотних активів.

В сучасних ринкових умовах кожне підприємство має розробляти власну політику управління оборотним капіталом, сутність якої полягає в раціоналізації джерел фінансування, оптимізації розподілу по стадіях циклу “постачання – збут”, а також дієвому контролі за ресурсозбереженням і прискоренні його оборотності. Тобто політика управління оборотним

капіталом повинна забезпечувати компроміс між ризиком втрати ліквідності і ефективністю функціонування підприємства, забезпечуючи при цьому достатній рівень платоспроможності, прийнятний об’єм, структуру і рентабельність активів.

Внутрішні та зовнішні фактори впливають на тривалість обороту оборотного капіталу.

Галузева приналежність підприємства, сфера його діяльності, масштаби підприємства, умови взаємодії з постачальниками предметів праці і покупцями продукції, а також економічну ситуацію в країні можна віднести до зовнішніх факторів.

Щодо внутрішніх факторів, до них відносять вид і технологію виробництва продукції, методи оцінки товарно-матеріальних запасів, методи фінансування поточних активів, а також діючу систему ціноутворення на продукцію підприємства та інш.

Як відомо тривалість обороту оборотного капіталу розраховують за формулою:

То = (ПА х 365) : ЧВ, де (1.1)

ПА – середній рівень поточних активів;

ЧВ – чиста виручка підприємства.

Великий вплив на величину тривалості обороту оборотного капіталу мають методи оцінки поточних активів. Із застосуванням методу ЛІФО (тобто оцінці величини залишків оборотних засобів виходячи з собівартості матеріалів, закуплених першими), тривалість обороту буде меншою, ніж при використанні методу ФІФО, тобто, оцінці матеріальних запасів виходячи з цін останніх закупок. В залежності від обраної стратегії управління активами, фінансовий менеджер має самостійно визначати, який з вищезгаданих методів краще підходить до конкретної ситуації.

Так як процес постачання має значний вплив на фінансові показники підприємства, фінансові служби постійно контролюють його, укладаючи кошторис на закупівлі, разом із бухгалтерією проводить своєчасне

перерахування коштів на відповідні рахунки постачальників. Одним із головних завдань фінансового менеджера є оптимізація кредиторської заборгованості фірми.

Виробничі запаси підприємства, до яких відноситься сировина і матеріали, незавершене виробництво, готова продукція та інші запаси є важливою складовою оборотного капіталу.

Фінансовий менеджер повинен фіксувати результати наявності того чи іншого обсягу запасів і витрати, пов'язані з їх зберіганням та вести їх розумний баланс.

Для виробничого процесу характерний ряд параметрів наприклад, тип виробництва, вид продукції, особливості технології, тривалість виробничого циклу та інш. Вони суттєво впливають на розмір залучених у виробництво засобів та повинні постійно аналізуватися і контролюватися фінансовими менеджерами з ціллю підвищення ефективності їх використання.

Ефективність збуту у певній мірі залежить від вибору каналів розподілу товарів, від шляхів їх просування до споживача а також від його платоспроможності.

Дебіторська заборгованість – важливий елемент оборотного капіталу. Якщо підприємство продає товари іншому підприємству або організації, це не завжди значить, що товари будуть оплачені негайно. Неоплачені рахунки за поставлену продукцію і складають велику частину дебіторської заборгованості. Досить незвичний елемент дебіторської заборгованості – це векселі до отримання. Вони по суті є цінними паперами (комерційні цінні папери).

На цьому етапі фінансовий менеджер повинен оптимізувати дебіторську заборгованістьклієнтів, а також у впровадити гнучку цінову політику для збільшення обсягу продаж. Важливим завданням фінансового менеджера по управлінню дебіторською заборгованістю є визначення міри ризику неплатоспроможності покупців, розрахунок прогнозного значення резерву по сумнівних боргах, а також надання рекомендацій по роботі із

фактично або потенційно неплатоспроможними покупцями.

На наступному етапі грошового обігу головна задача фінансового керівництва полягає в ефективному розподілі прибутку, своєчасних розрахунках з бюджетом, впровадженню грамотної інвестиційної та дивідендної політики.

Таким чином, однією з найважливіших сфер управління фінансами є управління оборотним капіталом.

Відвантажена продукція і дебіторська заборгованість покупців вважається менш ліквідною частиною з певним ризиком вкладення. Остання, у свою чергу, може бути менш чи більш ліквідною. Це стосується строкової і простроченої дебіторської заборгованості щодо відвантаженої продукції.

Найменш ліквідними і з найбільшим ризиком вкладення є оборотні кошти в незавершеному виробництві; у витратах майбутніх періодів; у виробничих запасах; у готовій продукції (що її не відвантажено). Це можна посянити тим, що ця частина оборотних коштів найбільш віддалена від моменту реалізації і більше підлягає впливу змін кон'юнктури ринку, інфляційних процесів тощо. Отже, ліквідність поточних активів є головним фактором, який визначає ступінь ризику вкладання оборотних коштів.

Своєчасне забезпечення виробництва матеріальними ресурсами, залежить від величини і комплектності виробничих запасів на складах підприємства.

Виробничі запаси – це засоби виробництва, які поступили на склади підприємства, але ще не вступили у виробничий процес. Створення таких запасів дозволяє забезпечити відпуск матеріалів в цехи і на робочі місця у відповідності з вимогами технологічного процесу. Слід відмітити, що на створення запасів відвертається значна кількість матеріальних ресурсів.

Скорочення запасів зменшує розходи по їх утриманню, знижує витрати, прискорює обертання обігових коштів, що в кінцевому результаті підвищує прибуток і рентабельність в-ва. Тому дуже важливо оптимізувати величину запасів.

Функції управління виробничими запасами:

– розроблення норм запасів по всій номенклатурі матеріалів, які використовуються на підприємстві;
– правильне та логічне розміщення запасів на складах;
– створення оперативного контролю за рівнем запасів і прийняття мір для підтримки їх стану;
– створення необхідної матеріальної бази для розміщення запасів і забезпечення кількісного і якісного зберігання.

Нормування виробничих запасів – це розрахування їх мінімального розміру за видами матеріальних ресурсів для безперебійного забезпечення виробництва. При нормуванні виробничих запасів спочатку визначається норма виробничих запасів в днях, а потім в натуральному і грошовому виразі.

Норма запасу в днях встановлюється на основі слідуючих даних:

1. Знаходження матеріалів в дорозі (транспортний запас) визначається як різниця між часом проходу вантажу від поставщика до споживача і часом обороту платіжних документів $Н_{тр}$

2. Розвантаження, приймання, складування і аналіз якості отриманих матеріалів – підготовчий запас. Визначається розрахунком фактичного часу за звітний період, скоректованого з врахуванням організаційно-технічних мірроприємств по механізації вантажно-розвантажувальних робіт $Н_{п}$

3. Технологічна підготовка матеріалів до виробництва – технологічний запас утворюється в тому випадку, якщо до початку виробництва потрібна попередня обробка матеріалу, визначається на основі нормативів часу для даних операцій $Н_{т}$

4. Перебування матеріалів на складі – поточний запас, який задовільняє поточну потребу в-ва, забезпечує ритмічну роботу між поставщиками. Визначається множенням середньодобової норми потреби в матеріалах на плановий інтервал між двома поставками $Н_{пот}$

5. Резерв на випадок перебоїв у забезпеченні і збільшенні випуску

продукції (строковий або гарантійний запас). Характеризує відносну постійну величину і відновлюється після наступної норми матеріалів.

Норматив страхового запасу визначається по інтервалу відставання поставок або фактичних даних про поступлення матеріалів $Н_с$

$$Н_{дн} = Н_{тр} + Н_п + Н_т + Н_{пот} + Н_с \quad (1.2)$$

Норматив виробничих запасів в натуральному виразі по кожному виду матеріальних ресурсів визначається

$$Н_{нат} = Н_{дн} \cdot М_{дн} \quad (1.3)$$

$М_{дн}$ – одноденний розхід в натуральному виразі

Норматив у вартісному виразі або норматив власних обігових коштів на сировину, матеріали визначається

$$Н_{ст} = Н_д \cdot С_м = Н_{дн} \cdot М_{дн} \cdot Ц \quad (1.4)$$

Головна мета управліннятоварно-матеріальними запасами–це визначення і підтримання їх на рівні, який завжди може забезпечити виконання замовлень клієнтів. Проте потрібно знати, що у запасах зв’язуються кошти фірми. Вартість утримання запасів – це втрачені можливості для інвестицій.

Ідеальний варіант щодо розміру товарно-матеріальних запасів – це їх постійне поповнення у розмірі щоденної виробничої потреби. Проте це досить рідка ситуація на вітчизняних підприємствах. Томуслід вирішувати питання: “Коли і наскільки слід збільшувати рівень запасів?”Вирішуючи це питання слід враховувати, що створення запасів пов’язано:по-перше, з витратами на організацію збереження, а також з втратою матеріалів через їх псування і т.п.;по-друге, з втраченою вигодою від неучасті в альтернативних проектах.

Отже, запаси слід збільшувати тоді, коли користь від цього перевищує вартість утримання додаткових запасів.

Невід'ємна частина функцій загального управління оборотними активами – це управління грошовими активами або залишком коштів, що постійно знаходяться в розпорядженні підприємства. Розмір залишку грошових активів, яким оперує підприємство в процесі господарської діяльності, визначає рівень його абсолютної платоспроможності (готовність підприємства негайно розрахуватися по усіх своїх невідкладних фінансових зобов'язаннях), впливає на тривалість операційного циклу (а отже і на розмір фінансових коштів, інвестованих в оборотні активи), а також характеризує у визначеній мері його інвестиційні можливості (інвестиційний потенціал здійснення підприємством короткострокових фінансових вкладень).

Формування підприємством грошових авуарів (або грошових готівкових коштів) викликається рядом причин, що покладені в основу відповідної класифікації залишків його коштів (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Основні види грошових авуарів, формованих у складі оборотних активів.

Види грошових авуарів підприємств:
1. Операційний (або трансакційний) залишок грошових активів
2. Страховий (або резервний) залишок грошових активів
3. Інвестиційний (або спекулятивний) залишок грошових активів
4. Компенсаційний залишок грошових активів

Джерело: зруповано автором.

Операційний (або трансакційний) залишок грошових активів формується з ціллю забезпечення поточних платежів, пов'язаних з виробничо-комерційної (операційної) діяльністю підприємства: із закупівлі сировини, матеріалів і напівфабрикатів; оплати праці; сплати податків; оплати послуг сторонніх організацій. Даний вид залишку коштів є основним у складі сукупних грошових активів підприємства.

Страховий (або резервний) залишок грошових активівстворюється для страхування ризику несвоєчасного надходження коштів від операційної

діяльності в зв'язку з погіршенням кон'юнктури на ринку готової продукції, уповільненням платіжного обороту і з інших причин. Необхідність формування цього виду залишку обумовлена вимогами підтримки постійної платоспроможності підприємства по невідкладних фінансових зобов'язаннях. На обсяг цього виду залишку грошових активів значною мірою впливає доступність одержання підприємством короткострокових фінансових кредитів.

Інвестиційний (або спекулятивний) залишок грошових активів формується з метою здійснення ефективних короткострокових фінансових вкладень при сприятливій кон'юнктурі в окремих сегментах ринку грошей. Цей вид залишку може цілеспрямовано формуватися тільки в тому випадку, якщо цілком задоволена потреба у формуванні грошових авуарів інших видів. На сучасному етапі економічного розвитку країни гнітюче число підприємств не має можливості формувати цей вид грошових активів.

Компенсаційний залишок грошових активів формується в основному за вимогою банку, що здійснює розрахункове обслуговування підприємства і надає йому інші види фінансових послуг. Він являє собою незнижувану суму грошових активів, що підприємство відповідно до умов угоди про банківськеобслуговування повинне постійно зберігати на своєму розрахунковому рахунку. Формування такого залишку грошових активів є однією з умов видачі підприємству бланкового (незабезпеченого) кредиту і надання йому широкого спектра банківських послуг.

Розглянуті види залишків грошових активів характеризують лише економічні мотиви формування підприємством своїх грошових авуарів, однак чітке їхнє розмежування в практичних умовах є досить проблематичним. Так, страховий залишок грошових активів у період його незатребуваності може використовуватися в інвестиційних цілях або розглядатися паралельно як компенсаційний залишок підприємства. Аналогічним образом інвестиційний залишок грошових активів у період його незатребуваності являє собою страховий або компенсаційний залишок цих

активів. Однак при формуванні розміру сукупного залишку грошових активів повинний бути врахований кожний з перерахованих мотивів.

Основною метою фінансового менеджменту в процесі управління грошовими активами є забезпечення постійної платоспроможності підприємства. Тут реалізується функція грошових активів як засобу платежу. Пріоритетність цієї мети визначається тим, що ні великий розмір оборотних активів і власного капіталу, ні високий рівень рентабельності господарської діяльності не можуть застрахувати підприємство від порушення проти нього позову про банкрутство, якщо в передбачений термін через недостачу грошових активів воно не може розрахуватися по своїх невідкладних фінансових зобов'язаннях. Тому в практиці фінансового менеджменту управління грошовими активами часто ототожнюється з управлінням платоспроможністю (або управлінням ліквідністю).

З урахуванням основної мети фінансового менеджменту в процесі здійснення управління грошовими активами формується відповідна політика цього управління. Слід врахувати, що вимоги забезпечення постійної платоспроможності підприємства визначають необхідність створення високого розміру грошових активів, тобто переслідують цілі максимізації їхнього середнього залишку *в* рамках фінансових можливостей підприємства. З іншого боку, варто врахувати, що грошові активи підприємства в національній валюті при їхньому збереженні в значній мірі піддані втраті реальної вартості від інфляції; крім того, грошові активи в національній і іноземній валюті при збереженні утрачають свою вартість у часі, що визначає необхідність мінімізаціїїхнього середнього залишку. Ці суперечливі вимоги повинні бути враховані при розробці політики управління грошовими активами, що у зв'язку з цим здобуває оптимізаційний характер.

Політика управління грошовими активами являє собою частину загальної політики управління оборотними активами підприємства, що полягає в оптимізації сукупного розміру їхнього залишку з метою забезпечення постійної платоспроможності й ефективного використання в

процесі збереження.У практиці закордонного фінансового менеджменту застосовуються складні моделі визначення середнього залишку грошових активів.

В цих цілях найбільше широко використовуєтьсямодель Баумоля.Вихідними положеннями даної моделі є сталість потоку витрат коштів, збереження всіх резервів грошових активів у формі короткострокових фінансових вкладень і зміна залишку грошових активів від їхнього максимуму до мінімуму, рівного нулю.

Аналіз застосування моделі Вільяма Баумоля [17] доцільно провести за допомогою графіка зміни залишку коштів (рис. 1.3). Передбачається, що підприємство починає працювати із максимальним і доцільним для нього рівнем грошових коштів (він розташований на рівні Q), і потім поступово витрачає їх протягом деякого періоду часу (це показано прямою QA). Усі кошти, якінадходять від реалізації товарів і послуг, підприємство вкладає в короткострокові цінні папери.

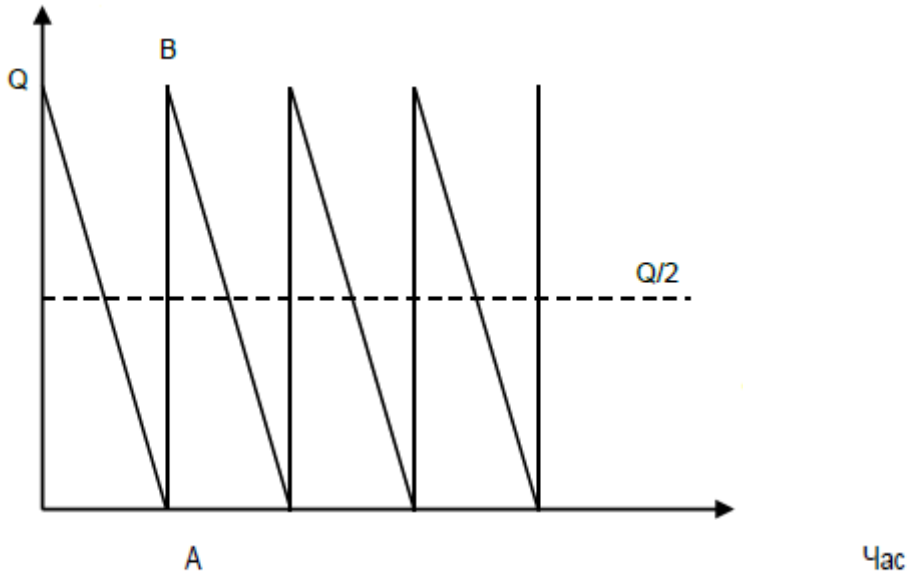

Рис. 1.3 Графік зміни залишку коштів на розрахунковому рахунку (модель Баумоля).

Як тільки запас грошових коштів виснажується, тобто стає рівним нулю (точка А), підприємство продає частину цінних паперів і тим самим

поповнює запас грошових коштів до початкової величини (це ілюструє пряма АВ). Таким чином, динаміка залишку коштів на розрахунковому рахунку становить "пилкоподібний" графік, де Q/2 – це середній запас грошових коштів:Відповідно до цієї моделі, залишки грошових активів на майбутній період визначаються в таких розмірах [39]:

1) мінімальний залишок грошових активів приймається нульовим;

2) оптимальний (він же максимальний) залишок розраховується за формулою:

$$ГАmax = \sqrt{\frac{2 \times Вк \times Вга}{СВкфв}}; \quad (1.5)$$

де ГАmax – оптимальний залишок грошових активів в періоді, що планується;

Вк – середня сума витрат з обслуговування однієї операції з короткостроковими фінансовими вкладеннями;

Вга – загальні витрати грошових активів у майбутньому періоді;

СВквф – ставка відсотка по короткостроковим фінансовим вкладенням в періоді, що розглядається (виражена десятеричним дробом);

3) середній залишок грошових активів відповідно до цієї моделі планується як половина оптимального (максимального) залишку (Q/2).

Досить проста модель Баумоля достатньою мірою прийнятна для підприємств, грошові витрати яких стабільні і прогнозовані. Насправді таке трапляється рідко; залишок коштів на розрахунковому рахунку змінюється випадковим чином, причому можливі значні коливання [37].

Мертон Міллері Даніель Орр [38] створили і вперше опублікували 1966 році модель визначення цільового залишку грошових коштів, що враховує фактор невизначеності грошових виплат і надходжень.

Дана модель допомагає відповісти на питання: як підприємству необхідно управляти своїм грошовим запасом, якщо неможливо передбачити щоденний притік або відтік грошових коштів? Міллер і Орр використовують

при побудові моделі процес Бернуллі, тобто процес, у якому надходження і витрачання грошей від періоду до періоду є незалежними випадковими подіями.

Логіка дій фінансового менеджера з управління залишком коштів на розрахунковому рахунку наведена на рис. 1.4

Залишок грошових коштів

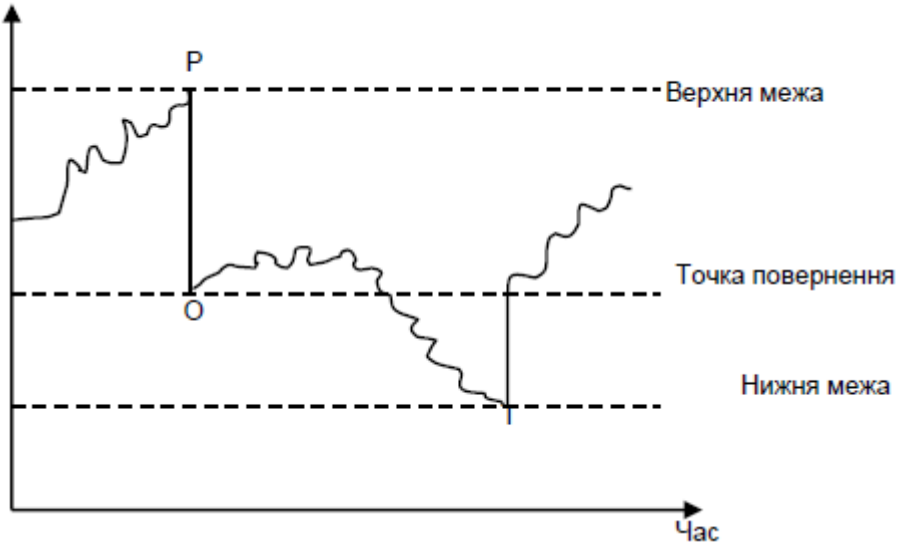

Рис. 1.4 Концепція моделі Міллера – Орра

Залишок коштів на рахунку (рис. 1.4) хаотично змінюється до тих пір, поки не досягне верхньої межі (точка Р). Як тільки це відбувається, підприємство починає купувати достатню кількість цінних паперів з метою повернути запас коштів до деякого нормального рівня (точки повернення – у даному випадку це точка О). Якщо запас грошових коштів сягає нижньої межі (точки Т), то в цьому випадку підприємство продає свої цінні папери і поповнює запас грошових коштів до нормального рівня (точки О).

Залишки грошових активів на наступний період, відповідно цієї моделі, визначаються в наступних розмірах:

1) мінімальний залишок грошових активів приймається в розмірі мінімального їх резерву у звітному періоді (це значення повинно бути вищим за нуль);

2) оптимальний залишок грошових активів розраховується за формулою:

$$ГАопт = \sqrt{\frac{3 \times Вк \times ОТ^2}{4 \times СВкфв}} \qquad (1.6)$$

де ОТ – сума максимального відхилення грошових активів від середнього у звітному періоді;

3) максимальний залишок грошових активів відповідно до цієї моделі приймається в трикратному розмірі оптимального залишку грошових активів;

4) середній залишок грошових активів розраховується за формулою:

$$ГА\ ср = \frac{ГАmin \times ГАmax}{2}; \quad (1.7)$$

де ГАср – середній залишок грошових активів у періоді, що планується; ГАmin, ГАmax – відповідно мінімальний і максимальний залишки грошових активів.

Між цими двома моделями є істотні відмінності. По-перше, як вже згадувалося, модель Баумоля передбачає стабільні грошові витрати підприємства, що, як видно з графіка на рис. 1.3, циклічно повторюються в часі. Модель Міллера – Орра передбачає абсолютно невзаємозалежні в часі операції з купівлею і продажем акцій.

По-друге, відповідно до моделі Баумоля поповнення грошових коштів за рахунок конвертації високоліквідних цінних паперів потрібно здійснювати в той момент, коли повністю використані запаси грошових коштів. На графіку (рис. 1.4) можна побачити, що відмінною рисою моделі Міллера – Орра є встановлення так званої нижньої межі, яка абсолютно не означає повне витрачення коштів.

По-третє, модель Міллера – Орра орієнтується по точці повернення, тобто така точка є нормальною межею запасу грошових коштів. Модель Баумоля має лише умовне виділення середнього запасу таких засобів, навіть якщо підприємство і продає частину цінних паперів при зниженні рівня

грошових коштів до мінімуму, то після такого продажу запас їх повертається до початкової величини (оптимальний залишок дорівнює максимальному).

По-четверте, якщо модель Баумоля, як було сказано раніше, має чіткий періодичний характер, причому напевно кожний окремо взятий інтервал займає чимало часу, то модель Міллера –Орра дозволяє відстежувати зміни рівня запасів грошових коштів хоч кожен день, про що свідчить хвилеподібність графіка.

Таким чином, аналіз вище вказаних методів визначення ефективного залишку грошових коштів підприємства показав: серйозний недолік моделі Баумоля – припущення що до стійкості і передбачуваності грошових потоків; крімтого, вона не враховує наявності сезонності та циклічності. Модель Міллера – Орра враховує фактор невизначеності грошових виплат і надходжень, а також вплив сезонності. Досвід застосування описаної моделі показав її переваги перед чисто інтуїтивним управлінням грошовими коштами. Вона позбавлена рівномірної циклічності протікання досліджуваного процесу, тобто передбачає високу динамічність і стохастичність зміни залишку грошових коштів. Проте, якщо фірма має кілька альтернативних варіантів вкладення тимчасово вільних грошових коштів, а не єдиний у вигляді купівлі, наприклад, державних цінних паперів, то обидві моделі перестають діяти.

Обидві приведені моделі, незважаючи на чіткий математичний апарат розрахунків оптимальних сум залишків грошових активів, поки ще складно використовувати у вітчизняній практиці фінансового менеджменту.

Причини ускладнення:

• постійна недостача оборотних активів не дозволяє підприємствам формувати залишок коштів і необхідних розмірів з урахуванням їх резерву;

• уповільнення платіжного обороту викликає значні коливання в розмірах грошових надходжень, що відповідно відображається і на сумі залишку грошових активів;

• обмежений перелік короткострокових фондових інструментів, що

звертаються, і низька їхня ліквідність утрудняють використання врозрахунках показників, зв'язаних з короткостроковими фінансовими вкладеннями.

1.3. Показники оцінки ефективності формування оборотних активів

Основним в процесі аналізу оборотних активів є визначення та аналіз показників ефективності їх використання, оскільки вони характеризують ефективність вже існуючих та доцільність залучення нових оборотних активів на підприємстві.

Метою аналізу ефективності використання оборотних активів на підприємствах є проста і наочна оцінка динаміки їх розвитку, використання підприємствами ресурсів та фінансового стану.

Одним з головних критеріїв ефективності використання оборотних активів є величина оборотних активів, яка залежить від: оборотності поточних активів; структури оборотних активів (яка частина поточних активів фінансується за рахунок власних коштів і яким чином ресурси розподілені в операційному циклі).

Аналіз стану оборотних коштів (загальної величини й розмірів окремих поточних активів), а також показників оборотності дозволяє визначити ліквідність білансу підприємства, тобто можливість вчасно погасити короткострокові зобов’язання, з’ясувати, у що вкладаються власні оборотні кошти підприємства протягом фінансового циклу з метою оцінки локального надлишку чи нестачі окремих видів оборотних коштів а також оцінити ефективність використання ресурсів в оперативній діяльності підприємства.

Ефективність використання оборотних активів визначається швидкістю їх руху – швидкістю обороту або оборотністю. Чим швидше відбувається кругообіг оборотних активів, тим менша їх сума буде потрібна

підприємству для успішного виконання виробничої програми [45,с.9].

Ефективність використання оборотних активів на підприємстві має важливе значення, оскільки створює великий вплив на загальну ефективність всієї сукупності засобів, які залучені підприємством. Це пояснюється тим, що тривалість обороту основних і оборотних засобів суттєво відрізняється через принципові відмінності за характером участі у виробничому процесі основних та оборотних фондів. Якщо перші неодноразово беруть участь у процесі виробництва, то оборотні фонди – один раз, повністю споживаючись у кожному його циклі.

Кругообіг оборотних коштів обчислюється з моменту оплати підприємством матеріальних цінностей, необхідних для виробництва продукції, до повернення цих коштів у вигляді виручки за реалізовану продукцію. Оборотність оборотних коштів характеризується двома взаємозалежними показниками: кількість оборотів, здійснених оборотними коштами протягом визначеного періоду часу (коефіцієнтом оборотності), і терміном їх обороту в днях [46].

Коефіцієнт оборотності розраховують за формулою:

$$Ко = \frac{ЧД}{\overline{СО}}; \qquad (1.8)$$

де ЧД – чистий дохід;

$\overline{СО}$ – середня сума оборотних коштів.

Інакше кажучи, кількість оборотів визначає обсяг продукції увартісному вираженні, що випускається на 1 грн. оборотних коштів.

Термін обороту (оборотність) розраховують за формулою:

$$Т = \frac{Дк}{Ко}; \quad (1.9)$$

де Дк– кількість календарних днів у періоді.

Середній залишок оборотних коштів розраховують за формулою середньої хронологічної:

$$ОК = \frac{\frac{x_1}{2}+x_2+\dots x_{n-1}+\frac{x_n}{2}}{n-1}; \quad (1.10)$$

де $x_1 \dots n$-1 - величина оборотних коштів на початок кожного місяця (кварталу) розрахункового періоду, грн.;x_n - величина оборотних коштів на початок першого місяця (кварталу) наступного періоду, грн.; n - загальна кількість місяців (кварталів).

Періодом, за який визначають обсяг реалізованої продукції та середні залишки оборотних коштів може бути місяць (30 днів), квартал (90 днів), рік (360 днів).

Чим вищий за таких умов коефіцієнт оборотності, тим краще використовуються оборотні кошти.

Показником, оберненим коефіцієнту оборотності, є коефіцієнт завантаження оборотних коштів (Loado fcirculatingassets factor), який показує, скільки оборотних коштів припадає на одну грошову одиницю (гривню) реалізованої продукції за певний період. Величина цього показника обчислюється за формулою:

$$К_{зав} = \frac{ОК}{Р}; \quad (1.11)$$

Тривалість одного обороту (швидкість обороту) оборотних коштів визначається за формулою:

$$Т_{об} = \frac{Д}{К_{об}}; \quad (1.12)$$

де $Т_{ОБ}$ - тривалість одного обороту, днів, Д — дні періоду.

Показник віддачі (рентабельності) оборотних коштів (Index of return (to profitability) of circulating assets) використовується для характеристики економічної ефективності використання оборотних коштів, котрий являє собою відношення прибутку від реалізації продукції до середніх залишків оборотних коштів:

$$R_{ok} = \frac{ПР}{ОК}; \quad (1.13)$$

де $R_{ОК}$ — рентабельність оборотних коштів, %; *ПР* — прибуток від реалізації продукції, грн.

Показники оборотності оборотних коштів розраховуються за всіма оборотними коштами, що беруть участь в обороті, та за окремими їх елементами.

Швидкість обороту оборотних коштів може змінюватись, спричиняючи прицьому відносне змінювання потреби в них. Вивільнення оборотних коштів розрізняють абсолютне та відносне. Кількісний бік оборотних коштів характеризує обсяг коштів, їх структуру, а якісний – швидкість їх обороту, оборотність.

Оборотність – це швидкість руху оборотних коштів. Збільшення швидкості обороту, збільшує ефективністьроботи підприємства. Прискорення оборотності оборотних коштів дає змогу заощаджувати значні суми і збільшити обсяги виробництва та реалізації продукції без додаткових фінансових ресурсів. В результаті прискорення обертання оборотних активів з обігу вивільняються матеріальні ресурси і джерела їх формування, при уповільненні – до обігу залучаються додаткові активи.

Підприємство, прискорюючи обертання оборотних активів і вивільнюючи в результаті цього їх певної суми, спрямовує оборотні активи

за своїм бажанням та може обійтись без залучення додаткових фінансових ресурсів.

Досить важливим фактором, який значно впливає на фінансовий стан підприємства є наявність дебіторської заборгованості, яка традиційно займає найбільшу питому вагу у поточних активах підприємства. Тому ми вбачаємо необхідним проаналізувати основні показники, які характеризують стан дебіторської заборгованості (таблиця 1.4).

Наступним, що потрібно розглянути у структурі оборотних активів – це стан запасів підприємства.

Вчені-економісти запропонували показники, які необхідні для аналізування інтенсивності використання виробничих запасів підприємства, як однієї зі складових оборотних активів підприємства [23, с.57].

Таблиця 1.4

Показники, які характеризують стан дебіторської заборгованості

Показник	Нормативне значення	Формула
Коефіцієнт переривання оборотних активів	Зменшення	Кво =Дз / ЗА, Дз – дебіторська заборгованість по товарним операціям за минулий період; ЗА – загальна сума оборотних активів Підприємства
Середній період інкасації дебіторської заборгованості	Зменшення	Сп = Дз / Вд, Дз – середній залишок дебіторської заборгованості в аналізованому періоді; Вд – одноденна виручка від реалізації в аналізованому періоді
Кількість оборотів дебіторської заборгованості за визначений період	Зменшення	Ко = ЗР / Дз, ЗР – загальна сума реалізації продукції за аналізований період; Дз – середній залишок дебіторської заборгованості в аналізованому періоді

Джерело: зруповано автором.

Коефіцієнт оборотності виробничих запасів вказує скільки разів усередньому поповнювалися запаси підприємства протягом звітного періоду ірозраховується за формулою:

$$К_{оз} = \frac{СРП}{З}; (1.14)$$

де СРП– собівартість реалізованої продукції,

З – запаси за звітний період.

Коефіцієнт закріплення виробничих запасів є оберненим до коефіцієнта оборотності, він показує вартість матеріалу на одну гривню чистого прибутку.

Зменшення цього показника є позитивним, що свідчить про підвищення ефективності використання запасів.

Показник тривалості одного обігу показує саме той час, протягом якого виробничі запаси трансформуються в кошти. Його визначають за формулою:

$$Ч_{оз} = \frac{Т}{К_{оз}}; (1.15)$$

де Т – кількість, за яку обчислюється оборотність.

Показник тривалості вважається позитивним, якщо його зменшення не загрожує нормальному процесу виробництва та не спричиняє дефіциту матеріальних ресурсів.

На збільшення швидкості оборотності та зменшення середніх залишків виробничих запасів вказує скорочення тривалості обігу запасів.

Після визначення попередніх показників визначають коефіцієнт готової продукції за формулою:

$$К_{г.п.} = \frac{ЧВ}{ГП}; (1.16)$$

де ЧВ– чистий дохід від реалізації продукції;

ГП– готова продукція.

Цей показник не розраховують на багатьох підприємствах, що надалі негативно позначитись на роботі. Велике значення для підприємства має

проведення оперативного аналізування запасів, тому доцільно було б встановити його проведення на всіх виробничих підприємствах для щоденного виявлення відхилень від встановлених завдань, виявлення конкретних причин дії окремих факторів та встановлення винних у недоліках.

Вивчення нових методів поліпшення оборотних активів означає насамперед впровадження сучасних технологій та інших досягнень науково-технічного прогресу, що забезпечують економію ресурсів, зменшення собівартостіта зростання якості продукції.

Важливу роль у цьому відіграє удосконалення відносин з іншими господарюючими суб'єктами, контрагентами даного підприємства. Мова йде про удосконалення умов матеріально-технічного обслуговування.

На покращення свого становища на ринку вказує стабільність у відносинах з покупцями, вибір форм розрахунків, що гарантують платежі і забезпечують прискорення завершення реалізації продукції і надходження коштів на рахунки підприємства. Це не тільки сприяє поліпшенню фінансового стану конкретного підприємства, а й забезпечує закріплення господарських зв'язків, поліпшення фінансової і платіжної дисципліни.

Управління грошовими коштами або залишком грошових коштів, що постійно знаходяться в розпорядженні підприємства є невід`ємною частиною управління оборотними активами [24].

Рівень абсолютної платоспроможності підприємства, тобто готовність підприємства негайно розрахуватися по невідкладним фінансовим зобов'язанням, визначає розмір залишків грошових коштів на поточному та валютному рахунках та в касі підприємства.

Управління грошовими коштами повинно здійснюватись на таких засадах:

– мінімальний залишкок грошових коштів забезпечує безперебійе здійснення поточних розрахунків;

– необхідне створення резерву вільних грошових коштів на випадок можливого розширення обсягів виробництва;

– формування резерву грошових коштів для компенсації передбачених витрат і можливих втрат в процесі фінансово-господарської діяльності;

– своєчасна трансформація вільних грошових коштів у високоліквідні фінансові інструменти та їх зворотна конвертація для поповнення залишку грошових коштів.

Мінімальний розмір залишку грошових коштів визначається, виходячи з планового обсягу платіжного обороту та швидкості обороту грошових коштів, що складається на підприємстві з урахуванням особливостей його діяльності. Управління грошовими коштами включає такі етапи. На першому етапі аналізується ступінь участі грошових коштів в оборотних активах підприємства в динаміці. Для цього розраховуються наступні показники:

– коефіцієнт участі грошових коштів в оборотних активах:

$$К_у = \frac{Сз}{ОАз}; \quad (1.17)$$

де Ку– коефіцієнт участі грошових коштів в оборотних активах,

Сз– середній залишок грошових коштів в досліджуваному періоді,

ОАз– середня сума оборотних активів в досліджуваному періоді.

Якщо коефіцієнт участі грошових коштів в оборотних активів в динаміці зменшується, то це позитивно характеризує роботу підприємства, а навпаки – негативно.

– середній період обороту грошових коштів:

$$ПО_{г.к.} = \frac{П_о}{В_д}; \quad (1.18)$$

де По– середній залишок грошових коштів в досліджуваному періоді,

Вд – одноденна виручка від реалізації продукції в досліджуваному періоді.

Якщо в досліджуваному періоді зменшується період обороту грошових

коштів в порівнянні з минулим періодом, то це свідчить про прискорення оборотності грошових коштів і є позитивним в роботі підприємства.

– кількість оборотів грошових коштів.

$$К_{об} = \frac{ОР}{К_о}; \quad (1.19)$$

де Ко – кількість оборотів грошових коштів в досліджуваному періоді,

ОР– обсяг реалізації продукції за досліджуваний період.

Збільшення кількості оборотів грошових коштів в досліджуваному періоді в порівнянні з минулим періодом свідчить про ефективне використання грошових коштів шляхом оптимізації платіжного обороту.

Результати проведеного аналізу використовуються для визначення оптимального залишку грошових коштів для здійснення поточної діяльності за формулою:

$$С_{зо} = \frac{СВ_п}{О_б}; \quad (1.20)$$

де *Сзо* – сума оптимального залишку грошових коштів для здійснення поточної діяльності,

СВп –сума грошового обороту в плановому періоді (сума витрачених коштів),

Об – кількість оборотів грошових коштів в минулому періоді.

Методика аналізу оборотності оборотних коштів полягає в порівнянні показників оборотності оборотних коштів підприємства за звітний період з аналогічними показниками за минулий звітний період. Даним способом можна вияснити тенденції полпшення або погіршення.Отримана інформація досить корисна для акціонерів, можливих інвесторів, потенційних покупців, постачальників та ін.

Метою аналізу оборотності оборотних коштів є також визначення суми грошей, що їх було вивільнено з обороту внаслідок прискорення оборотності оборотних коштів або додатково залучено в оборот унаслідок уповільнення

такої оборотності. У зв’язку з цим проводять наступний розрахунок: різницю в оборотності у днях помножують на звітну одноденну виручку. Величину економічного ефекту, отриманого від прискорення оборотності оборотних коштів, можна визначити, користуючись коефіцієнтом завантаження коштів в обороті.

Слід зазначити, що в умовах ринкової економіки, аналізуючи саму тільки оборотність оборотни хкоштів, не можна дати однозначної відповіді щодо її прискорення або сповільнення. Тому для цього необхідно вивчати конкретну виробничу ситуацію. Так, у певних випадках високий показник оборотності може означати недостатність товарно – матеріальних запасів, що надалі гальмуватиме розвиток бізнесу, а низький показник оборотності інколи є виправданим, наприклад, коли очікується підвищення цін на сировину й напівфабрикати.

Аналізуючи дане питання необхідно обов’язково порівняти темпи збільшення обсягу продажу з темпами збільшення виробничихз апасів. Якщо темпи збільешння обсягу продажу будуть вищими за темпи зростання виробничих запасів, то це завжди вказуватиме про добрий фінансовий стан підприємства.

Необхідна передумова для його нормального функціонування та фінансової стійкості в умовах ринкової економіки – наявність у підприємства достатніх оборотних коштів оптимальної структури. У свою чергу ефективність організації та управління оборотними коштами підприємства залежить від рівня організаційності та узгодженості процесів аналізу оборотних коштів підприємства в попередньому періоді, планування оборотних коштів, контролю за виконанням планів та прийняттям управлінських рішень щодо підвищення ефективності використання оборотних коштів.

Висновки до розділу 1

В літературі існують різні підходи до визначення сутності оборотних активів. На нашу думку, найбільш точне визначення поняття оборотних активів представлене в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку №2 «Баланс», де зазначено що оборотні активи – це грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Особливість оборотних активів полягає у їх двоякій природі. З одного боку, вони виступають у вигляді активів, втілених у матеріальні цінності, засоби сфери виробництва та сфери обігу (виробничі запаси; матеріальні цінності у виробництві; готова продукція, незавершене виробництво; кошти в касі, на розрахунковому рахунку та інших рахунках в банку). З іншого боку, формування їх як активів підприємства нерозривно пов’язане з конкретними джерелами капіталу, які забезпечують це формування. З’ясування цього зв’язку і зумовило появу термінів, що уточнюють це поняття, - оборотний капітал, робочий капітал тощо.

Оборотні активи сфери виробництва обслуговують сферу виробництва і повністю переносять свою вартість на вартість готової продукції. Водночас оборотні активи сфери обігу хоч і не беруть безпосередньої участі у виробничому процесі, але забезпечують єдність виробництва та обігу. Таким чином, оборотні активи забезпечують єдиний процес.

На підставі аналізу вітчизняної та зарубіжної теорії та практики, дослідження економічної літератури з даного питання поняття активів підприємства визначається наступним чином: оборотні активи виробничого підприємства характеризують групу мобільних активів із періодом використання до одного року, що безпосередньо обслуговують його операційну діяльність і внаслідок високого рівня їхньої ліквідності повинні забезпечувати його платоспроможність за поточними фінансовими

зобов’язаннями.

З розвитком економічної науки розширюється й змінюються підходи до класифікації оборотних активів. Із змінами потреб управління та фінансування оборотних активів вводяться все нові критерії їх поділу. На сучасному етапі розвитку визначальними умовами господарювання є невизначеність та ризиковість і тому актуальності набуває така класифікаційна ознака оборотних активів яка ризик. Для детальнішого й ґрунтовнішого аналізу ризиковості оборотних ми вважаємо за доцільне розділити оборотні активи не тільки за рівнями ризику, але й за видами ризику на: оборотні активи, яким притаманний виробничий ризик, комерційний ризик, фінансовий ризик та інвестиційний ризик.

В сучасних умовах кожне підприємство має розробляти власну політику управління оборотним капіталом, сутність якої полягає в раціоналізації джерел фінансування, оптимізації розподілу по стадіях циклу “постачання – збут”, а також дієвому контролі за ресурсозбереженням і прискоренні його оборотності. Тобто політика управління оборотним капіталом повинна забезпечувати компроміс між ризиком втрати ліквідності і ефективністю функціонування підприємства, забезпечуючи при цьому достатній рівень платоспроможності, прийнятний об’єм, структуру і рентабельність активів.

Фінансовий менеджер повинен фіксувати результати наявності того чи іншого обсягу запасів і витрат, пов'язаних з їх зберіганням, та вести їх розумний баланс. У зв’язку з цим були встановлені функції управління виробничими запасами:

- розроблення норм запасів по всій номенклатурі матеріалів, які використовуються на підприємстві;

- правильне та логічне розміщення запасів на складах;

- створення оперативного контролю за рівнем запасів і прийняття мір для підтримки їх стану;

- створення необхідної матеріальної бази для розміщення запасів і

забезпечення кількісного і якісного зберігання.

Одним з головних критеріїв ефективності використання оборотних активів є величина оборотних активів, яка залежить від: оборотності поточних активів; структури оборотних активів (яка частина поточних активів фінансується за рахунок власних коштів і яким чином ресурси розподілені в операційному циклі).

Ефективність використання оборотних активів визначається швидкістю їх руху – швидкістю обороту або оборотністю. Чим швидше відбувається кругообіг оборотних активів, тим менша їх сума буде потрібна підприємству для успішного виконання виробничої програми.

Ефективність використання оборотних активів на підприємстві має важливе значення, оскільки створює великий вплив на загальну ефективність всієї сукупності засобів, які залучені підприємством. Це пояснюється тим, що тривалість обороту основних і оборотних засобів суттєво відрізняється через принципові відмінності за характером участі у виробничому процесі основних та оборотних фондів. Якщо перші неодноразово беруть участь у процесі виробництва, то оборотні фонди – один раз, повністю споживаючись у кожному його циклі.

Отже, з метою забезпечення ефективного, цілеспрямованого управління оборотними активами вони потребують певної класифікації. Економічно обґрунтована класифікація оборотних активів є важливою передумовою успішної організації бухгалтерського обліку, оскільки від цього залежить здатність своєчасно і чітко управляти оборотними активами, можливість оперативного аналізу і прогнозування, що в кінцевому підсумку впливає на обґрунтованість управлінських рішень.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СТРУКТУРИ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Організаційно-економічна характеристика діяльності ПАТ «Завод Фрунзе».

ВАТ "Завод ім. Фрунзе" засновано в 1994році на базі "Завод ім. Фрунзе".Підприємство працює на ринку виробів з перфорованого металу більше 21року,засноване у відповідності до Указу Президента України ВАТ «Завод ім. Фрунзе» «Про корпоратизацію підприємств» від 15.06.93р та наказу Мінмашпрому України від 14.09.94р №1246- шляхом перетворення державного підприємства у відкрите акціонерне товариство.

У 2005-2006р створено віддалені склади у м. Львові та Сімферополі. У 2007-2008р перетворено Київську, Одеську, Донецьку та Дніпропетровську філії на віддалені склади.У 2006році до товариства було приєднано СП"Фрунзе-Сита".

На сьогодняшній день товариство є найбільшим перфораційним підприємством України та країн СНД. У 2010 році філії перетворено на віддалені склади-7 віддалених складів.У 2011 році важливих подій розвитку не було.У 2019 році було злиття ВАТ "Завод ім. Фрунзе" з Фрунзе-СеткаХОС ВОИ СОИУ (код ЄДРПОУ 33292296). У 2020 р. товариство перетворено в ПАТ. Приєднання у кінці 2021 року ХОС ВОІ СОІУ "Солар Фонд" та збільшення капіталу на 24400тис. грн.

ПАТ "Завод ім.Фрунзе" складається з таких структурних підрозділів: - штампувально-заготівельна ділянка;

- ділянка з виробництва штампів;
- ділянка з обслуговування виробництва (електроремонтна,ремонтна); - технічний центр листової обробки; - виробництво сітки та секцій парканів,парканів;

- комерційний відділ;
- відділ продаж;
- автоцентр.

Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу на підприємстві 407 осіб. Фонд оплати праці становить – 22235,3 тис.грн. Для стимулювання робітників на підприємства існує постійно діюча атестаційна та атестаційно – діюча комісія, метою якої є своєчасне підвищення кваліфікаційного рівня робітників.

У 2021р. було експортовано товарів на суму 82970,5 тис.грн. Частка експорту в загальному обсязі продажів дорівнює 20%. Підприємство працює в двох головних сегментах ринку: агропромисловому та будівельному. Основними клієнтами є машинобудівні підприємства «По Минський тракторний завод», «Хорольський механічний завод», «Харьківський тракторний завод» та ін. Підприємство має своїх конкурентів: дніпропетровський завод «Продмаш», АО «Харківпродмаш», ТОВ компанія «Перфаком». Конкуренція є досить жорсткою.

ПАТ «Завод Фрунзе» надає наступний ряд послуг: великий асортимент всіляких решіт, сітки для різних галузей промисловості, сільгоспвиробництва, будівництво, харчова, хлібопекарна, та ін. Підприємство має потужну виробничу та ремонтну базу, а саме пробивні координатно – револьверні верстати, верстати для згинання з ЧПУ, перфораційні преси, сучасні технології в галузі інструментального виробництва штампів.

Після останньої емісії цінних паперів, яка відбулася десятого серпня 2010р., кількість акцій підприємства становить 805520 штук по номінальній вартості – 3 грн. Загальна вартість становить – 2658216 грн. Сума нарахованих дивідендів за 2021р. за простими акціями становить – 1100000 грн.

Від того, як підприємство забезпечене основними фондами, залежить виконання плану виготовлення продукції та надання послуг. Через це слід

проаналізувати наявність та рух основних виробничих фондів (табл. 2.1). Звертаємо увагу, що оцінка показників за підсумком 2022 р. та 2023 р. не може бути здійснена через відсутність можливості забезпечити збір та аналіз інформації в зв'язку з умовами воєнного стану, які введені в Україні згідно з Законом України від 24.02.2022 № 2102, та з Законом України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» від 03.03.2022 № 2115-IX.

Таблиця 2.1

Наявність та рух основних засобів ПАТ «Завод Фрунзе» у 2019 – 2021рр.

Найменування основних засобів	Сума, тис.грн.			Відхилення 2021/2019	
	2019	2020	2021	Абсолютне, +\-	%
1.Виробничого призначення:	126265	148970	157928	31663	25,07
будівлі та споруди	91154	98066	102056	10902	11,95
машини та обладнання	29045	42755	47944	18899	65,06
транспорті засоби	446	282	258	-188	-42,15
Інші	5620	7867	7670	2050	36,47
2.Невиробничого призначення:	128	133	90	-38	-29,68
будівлі та споруди	107	119	0	-107	-100,00
машини та обладнання	21	14	6	-15	-71,42
транспортні засоби	0	0	0	0	0
Інші	0	0	84	84	100,00
УСЬОГО	126393	149103	158018	31625	25,02

Джерело: розраховано автором.

Аналіз проведеного дослідження дозволяє стверджувати, що спостерігається тенденція до зростання суми основних засобів. В 2021р. вони збільшились порівняно з 2019 р. на 31625 тис.грн., або на 25,02%. Причиною такого зростання суми основних засобів є зміна вартості основних засобів за рахунок будівництва нових приміщень та закупівлі нового обладнання та машин. Аналіз структури основних засобів (табл. 2.2) дозволяє виявити наступні тенденції:

– найбільшу долю в основних засобах займають основні засоби виробничого призначення;

– у всіх аналізованих періодах будівлі та споруди займають найбільшу долю у основних засобах виробничого призначення, а саме 72,11%, 65,77% та 64,58% у 2021р. відповідно;

– існує тенденція до зростання долі машин та обладнання в структурі основних засобів.;

– існує тенденція зо збільшення долі основних засобів виробничого призначення;

– кількість транспортних засобів основних засобів виробничого призначення зменшується впродовж аналізованого періоду.

Таблиця 2.2

Структура основних засобів на ПАТ «Завод Фрунзе» у 2019-2021рр.

Найменування основних засобів	Рік					
	2019		2020		2021	
	Тис.грн.	%	Тис.грн.	%	Тис.грн.	%
1.Виробничого призначення:	126265	99,89	148970	99,91	157928	99,94
Будівлі та споруди	91154	72,11	98066	65,77	102056	64,58
Машини та обладнання	29045	22,97	42755	28,67	47944	30,34
Транспорті засоби	446	0,35	282	0,18	258	0,16
Інше	5620	4,44	7867	5,27	7670	4,85
2.Невиробничого призначення:	128	0,1	133	0,08	90	0,05
Будівлі та споруди	107	0,08	119	0,07	0	0,00
Машини та обладнання	21	0,01	14	0,009	6	0,003
Транспортні засоби	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Інше	0	0,00	0	0,00	84	0,05
УСЬОГО	126393	100,00	149103	100,00	158018	100,00

Джерело: розраховано автором.

За допомогою системи відповідних коефіцієнтів (табл. 2.3) можна вивчити рух і технічний стан основних виробничих фондів.

Таблиця 2.3

Стан та ефективність використання основних засобів ПАТ «Завод Фрунзе» у 2019-2021рр.

Показник	Рік			Відхилення
	2019	2020	2021	2021/2019
Коефіцієнт поновлення	0,06	0,05	0,05	0,83
Коефіцієнт вибуття	0,30	0,08	0,05	0,16
Коефіцієнт приросту	0,17	0,05	-0,06	-0,35
Коефіцієнт зносу	0,46	0,46	0,50	1,08
Коефіцієнт придатності	0,53	0,53	0,49	0,92

Джерело: розраховано автором.

Коефіцієнт поновлення основних засобів на досить низькому рівні. В середньому за рік оновлюється майже двадцята частина основних фондів, що є не досить гарним показником в сучасних умовах. У 2021р. цей показник склав 0,05, що менше ніж на початку аналізованого періоду.

Коефіцієнт зносу є досить великим. Він вказує на те, що основні засоби є відносно застарілими. У 2021р. коефіцієнт зносу збільшився відносно попередніх періодів, що свідчить про старіння основних фондів.

Аналіз складу структури основних фондів дозволяє зробити висновок про фізичний стан обладнання і необхідність його заміни. З цією метою використовуване обладнання можна згрупувати за періодами його використання а потім за віковими групами визначити коефіцієнт зносу кожної групи (таблиця 2.4).

Аналіз даних про структуру основних засобів за складовими частинами дає змогу стверджувати, що найбільшу частину становлять будівлі та споруди, а саме 69,66% від загальної кількості у 2019р. Надалі їх цінність збільшується проте питома вага в структурі залишається незмінною. Найменшу частку займають інструменти, прилади та обладнання. У 2021р. їх

сума становить 11258 тис.грн. або 3,79% від загальної кількості оборотних активів.

Таблиця 2.4

Вартість основних засобів ПАТ «Завод Фрунзе» у 2019-2021рр.

Строк експлуатації	Рік					
	2019		2020		2021	
	Тис.грн.	% зносу	Тис.грн.	% зносу	Тис.грн.	% зносу
Будівлі та споруди (від 10-20 років)	195557	50	202574	86	205999	49,1
Машини та обладнання (від 1 - 10 років)	74308	42	83325	63	79490	49
Інструменти, прилади, інвентар (від 5 – 7 років)	10858	26	11080	40	11258	65
Усього	280723	X	296979	x	296747	X

Джерело: розраховано автором.

Слід зазначити, що знос основних засобів є досить суттєвим. Так знос будівель та споруд у 2021р. становить 49.1%. Найбільшого значення цей показник був у 2020р., а саме 86%. Схожа ситуація з категорією машини та обладнання. Знос, в середньому в 2019 – 2021рр., становив 50%. Знос інструментів, приладів та інструментів має тенденцію до зростання.

Таким чином аналіз даної інформації дає можливість зробити наступний висновок: основні засоби підприємства є досить застарілими, знос становить більше 50%. Це означає, що підприємству в короткий термін потрібно оновлювати устаткування, проводити модернізації та заміну устаткування, приладів, інструментів.

Важливим є аналіз фондоозброєності праці. Цей показник характеризує вартість основних фондів, що припадають на одного працівника. Для аналізу цього показника складемо наступну таблицю.

Таблиця 2.5

Динаміка показника фондоозброєності праці ПАТ «Завод Фрунзе» у 2019 – 2021рр.

Показник	Рік			Відхилення	
	2019	2020	2021	Абсолютне, +/-	%
Середньооблікова чисельність персоналу, чол.	426	455	407	-19	-4,46
Основні засоби, всього, тис.грн.	126393	149103	158018	31625	25,02
Показник фондоозброєності праці	296,69	327,69	388,25	91,56	30,86

Джерело: розраховано автором.

Показник фондоозброєності праці постійно зростає, причому у 2021р. він збільшився на 30,86% порівняно із 2019р. Це вказує на те, що матеріальна оснащеність працівників збільшується. Це збільшення пояснюється значним зростанням суми основних засобів та зменшенням кількості працівників.

Аналіз структури та динаміки доходів ПАТ «Завод Фрунзе» за 2019-2021рр. (таблиця 2.6) свідчить, щоу 2021р. 86,67% питомої ваги доходів займає виручка від реалізації продукції. У 2021р. сума доходу від реалізації продукції зменшилась відносно 2019р. на 151089 тис.грн., або на 27,5%. Частка інших доходів від звичайної діяльності у 2021р. становить 8,24% від загальної суми.

Слід зазначити, що сума доходів у 2021р. значно зменшилась порівняно попередніх років, так зниження відносно 2019р. становить 22,4%. Дане зменшення відбулося переважно за рахунок скорочення реалізації продукції. Це явище спостерігається протягом трьох останніх років, тому менеджменту підприємства необхідно заподіяти певних мір для зміни ситуації.

Таблиця 2.6

Склад і структура доходів ПАТ «Завод Фрунзе» у 2019 – 2021рр.

Показник	Рік						Відхилення, 2021/2019	
	2019		2020		2021			
	Тис.грн.	%	Тис.грн.	%	Тис.грн.	%	Абсолютне, +/-	%
Дохід (виручка) від реалізації продукції	549257	92,7	443902	91,9	398168	86,67	-151089	27,5
Операційні доходи	9656	1,7	9182	1,9	23367	5,09	13711	141,9
Інші доходи від звичайної діяльності	33221	5,6	29902	6,2	37877	8,24	4656	14
Усього доходів	592134	100	482986	100	459412	100	-132722	22,4

Джерело: розраховано автором.

Прибуток формується як різниця між отриманими доходами та понесеними витратами. Структуру витрат показано в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Склад та структура витрат і відрахувань ПАТ «Завод Фрунзе» у 2019 – 2021рр.

Показник	Рік						Відхилення, 2021/2019	
	2019		2020		2021			
	Тис.грн.	%	Тис.грн.	%	Тис.грн.	%	Абсолютне, +/-	%
Податок на додану вартість	82167	16,32	8718	2,19	8797	2,49	-73370	89,29
Собівартість реалізованої продукції	404776	80,38	374990	94,27	319619	90,33	-85157	21,04

Продовження таблиці 2.7.

Інші операційні витрати	9731	1,93	11432	2,87	19173	5,42	9442	97,03
Податок на прибуток від звичайної діяльності	6887	1,37	2628	0,67	6257	1,76	-630	90,85
Усього витраті відрахувань	503561	100	397768	100	353846	100	-149715	29,73

Джерело: розраховано автором.

Як бачимо, з-поміж витрат найбільшу питому вагу має собівартість реалізованої продукції – 80,38% у 2019р. та 75,92% у 2021р. Значну частку становлять інші операційні витрати. Так у 2019р. вони дорівнювали 9731 тис.грн., а вже у 2021р. – 19173 тис.грн. Збільшення становить 97,03%.

Дані таблиці 2.7 показують, що найбільшу частину відрахувань становлять податки на додану вартість: 16,32% у 2019р. та 2,49 у 2021р.

2.2 Аналіз структури та динаміки обсягу оборотних активів ПАТ «Завод Фрунзе»

Аналіз структури та динаміки оборотних активів дозволяє зробити оцінку ефективності використання ресурсів в оперативній діяльності підприємства, а також виявнити, у що вкладаються оборотні власні оборотні кошти підприємства протягом фінансового циклу.

Аналізовувати оборотні кошти ПАТ «Завод Фрунзе» потрібно з аналізу структури активів підприємства (таблиця 2.8) за досліджуваний період 2019 –

2021рр.

Аналізуючи дані таблиці 2.8 можна сказати, що активи підприємства зростають, у 2019р. розмір активів становив 264845 тис.грн., у 2020р. – 264573 тис.грн., а у 2021р. – 312243 тис.грн. Збільшення у 2021р. відносно 2019р. становить 47398 тис.грн., або 17,89% відповідно.

Таблиця 2.8

Динаміка та структура активів ПАТ «Завод Фрунзе» у 2019 – 2021рр.

Активи	Рік						Відхилення 2021/2019	
	2019		2020		2021		Абсо–лютне, +/-	%
	Тис.грн.	%	Тис.грн.	%	Тис.грн.	%		
Разом активи	264845	100	264573	100	312243	100	47398	17,89
В т.ч.								
Необоротні активи	171013	64,57	174657	66,01	165103	52,88	-5910	3,46
Оборотні активи	93832	35,43	89916	33,99	147140	47,12	53308	56,81
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	54,87		51,48		89,12		34,25	

Джерело: розраховано автором.

Слід зазначити, що основну частку в структурі активів займають необоротні активи., проте їх питома вага має неоднозначну тенденцію зміни, так у 2020р. частка необоротних активів збільшилась з 64,57% до 66,01% а вже в 2021р. відбулося зменшення до 52,88% (рис. 2.1).

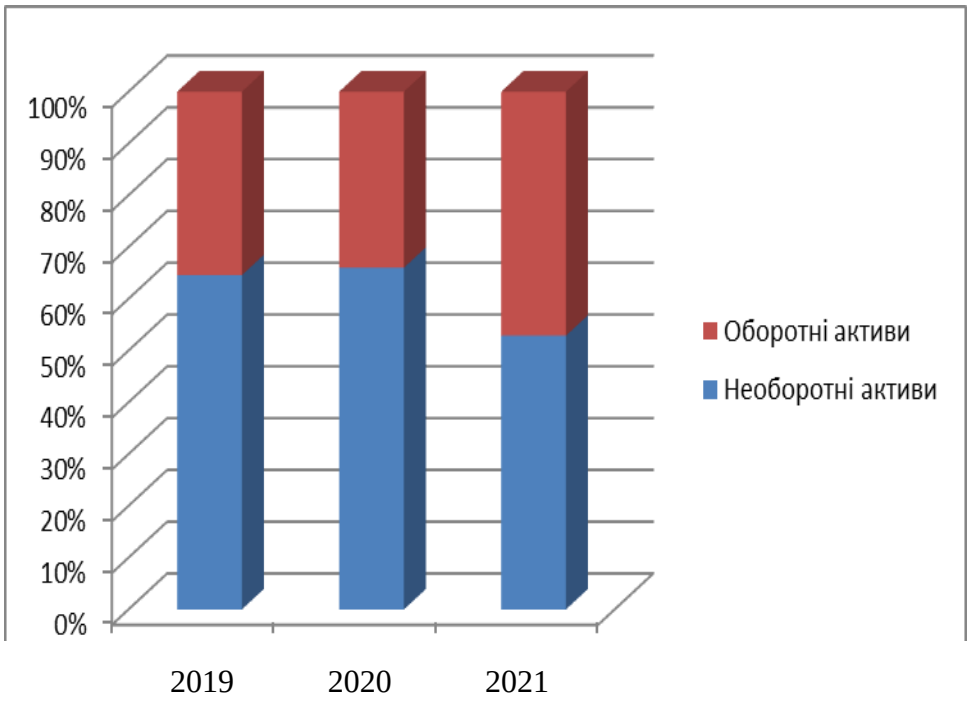

Рис. 2.1 – Склад і структура активів ПАТ «Завод Фрунзе» в 2019-2021рр.

Коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних активів склав 51,48 у 2021р., що значно більше значення цього коефіцієнта у 2019р. (39,3). З даних таблиці видно, що сума оборотних активів зростає у 2020р. відносно 2019р. на 28312 тис.грн., у 2021р. спостерігається незначне зменшення на 2068 тис.грн. відносно 2020р.

Далі дослідимо динаміку та структуру оборотних активів ПАТ «Завод Фрунзе». Необхідно відмітити, що зміна обсягу оборотних активів має нечітку динаміку зміни. Так, станом на 2019р. сума оборотних активів склала 93832 тис.грн., у 2020р. сума зменшилась на 3916 тис.грн. і становила 89916 тис.грн., а вже у 2021р. сума оборотних активів ПАТ «Завод Фрунзе» склала 147140 тис.грн. Збільшення оборотних активів у 2021р. збільшилась відносно 2019р. на 53308 тис.грн., або 56,81% відповідно.

Таблиця 2.9

Динаміка та структура оборотних активів ПАТ «Завод Фрунзе» у 2019 – 2021рр.

Стаття оборотних активів	Рік						Відхилення 2021/2019	
	2019		2020		2021			
	Тис.грн.	%	Тис.грн.	%	Тис.грн.	%	Абсол.,+/-	%
1. Виробничі запаси	11447	12,2	12812	14,25	23444	15,93	11997	104,8
2.Поточні біологічні активи	-	-	-	-	-	-	-	-
3.Незавершене виробництво	2920	3,11	3860	4,29	4275	2,9	1355	46,4
4.Готова продукція	10224	10,9	17096	19,01	17947	12,2	7723	75,54
5.Товари	22520	24	24804	27,59	23599	16,04	1079	4,79
6.Векселі одержані	265	0,28	-	-	5025	3,42	4760	1796
7.Дебіторська заборгованість всього	36449	38,8	25352	28,19	42483	28,87	6034	16,55
Дебіторська заборгованість за товари, послуги	24668	26,3	13032	14,49	23927	16,26	-741	3,00
Дебіторська заборгованість за розрахунками	8919	9,5	9861	10,97	15683	10,66	6764	75,83
Інша дебіторська заборгованість	2862	3,05	117	0,13	2708	1,84	-154	5,38
8.Поточні фінансові інвестиції	-	-	-	-	-	-	-	-
9.Грошові кошти та їх еквіваленти	8514	9,07	5992	6,66	30367	20,64	21853	256,6
10.Інші оборотні активи	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього	93832	100	89916	100	147140	100	53308	56,81

Джерело: розраховано автором.

Найбільшу питому вагу у структурі оборотних активів підприємства ПАТ «Завод Фрунзе» має дебіторська заборгованість, яка у 2019р. становила 36449 тис.грн. (38,8% у загальному об'ємі оборотних активів підприємства), станом на 2020р. –25352 тис.грн.(28.19%), на 2021р. – 42483 тис.грн (28,87%). Слід відмітити, що розмір дебіторської заборгованості збільшується відносно початку аналізованого періоду, що є безперечно негативним явищем, яке послаблює фінансову стійкість та ліквідність підприємств, а також свідчить про не ефективну політику ведення дебіторської заборгованості. Проте такий стан речей можна розцінювата також як кризові явища у економіці, які послаблюють поточний фінансовий стан багатьох підприємств та змушує їх проводити взаємодію з контрагентами без відстрочки платежів.

Сума незавершеного виробництва у структурі оборотних активів кожного року збільшується. Сума даного актива у 2019р. склала 2920 тис.грн.(3,11%), 2020р. – 3860 тис.грн., 2021р. – 4275 тис.грн. (2,9%). Зростання суми незавершеного виробництва у 2021р. відносно 2019р. становить 1355 тис.грн., або 46,4%.

Сума виробничих запасів у структурі оборотних активів постійно збільшується впродовж аналізованого періоду. Сума даного активу у 2019р. становила 11447 тис.грн., у 2021р. їх розмір збільшився на 11997 тис.грн. до 23444 тис.грн. відповідно.

Готова продукція займає значну частку в обсязі оборотних активів. Питома вага даної статті оборотних активів у 2019р. становить 10,9%. Впродовж аналізованого періоду сума готової продукції збільшується, так у 2019р. вона становила – 10224 тис.грн., збільшення у 2021р. становить 7723 тис.грн.

Дебіторська заборгованість досить суттєво впливає на стан та структуру оборотних активів. Зростання цього показника структури оборотних активів може суттєво підвищити ризик неповернення коштів та понизити ліквідність підприємства. Розглянемо її структуру в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Динаміка та структура поточної дебіторської заборгованості ПАТ «Завод Фрунзе» у 2019 – 2021рр.

Стаття дебіторської заборгованості	Рік						Відхилення 2021/2019	
	2019		2020		2021			
	Тис.грн.	%	Тис.грн.	%	Тис.грн.	%	Абсол., +/-	%
Дебіторська заборгованість за товари	24668	67,67	13032	51,40	23927	56,32	-741	3,00
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
З бюджетом	86	0,24	2342	9,24	165	0,38	79	91,86
За виданими авансами	8833	24,23	9861	38,89	15683	36,92	6850	77,55
Інша поточна дебіторська заборгованість	2862	7,85	117	0,47	2708	6,38	-154	5,38
Всього	36449	100	25352	100	42483	100	6034	16,55

Джерело: розраховано автором.

Найбільшу долю в загальному об’ємі дебіторської заборгованості займає дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги. При цьому доля цього виду заборгованості становила у 2019р. 67,67% (24668 тис.грн.). У 2020р. сума становила 13032 тис.грн. і 51,4% відповідно. У 2021р. сума дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги збільшилась відносно попереднього періоду на 10895 тис.грн. і становила 23927 тис.грн. (56,32%). Дана зміна є досить негативною для підприємства.Слід зазначити, що з 2019 по 2021рр. зростає дебіторська заборгованість за виданими авансами. Збільшення у 2021р. відносно 2019р. становить 6850 тис.грн.

Аналіз стану дебіторської заборгованості передбачає також її порівняльний аналіз із кредиторською заборгованістю (таблиця 2.11).

Як збільшення, так і зменшення дебіторської та кредиторської заборгованості може призводити до негативних наслідків фінансового стану підприємства. Зменшення дебіторської заборгованості проти кредиторської

може відбутися внаслідок погіршення відносин з клієнтами тобто через зменшення обсягів придбання покупцями продукції.

Таблиця 2.11

Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості ПАТ «Завод Фрунзе» у 2021р.

Показник	Заборгованість		Перевищення заборгованості	
	Дебіторська	Кредиторська	Дебіторської	Кредиторської
Заборгованість за товари, роботи, послуги	23927	15605	8322	-
За розрахунками з бюджетом	165	693	-	528
За розрахунками з авансами	15683	4034	11649	-
За розрахунками з оплати праці	-	823	-	823
За розрахунками з учасниками	-	-	-	-
За розрахунками зі страхування	-	421	-	421
Інші види заборгованості	2708	276	2432	-
Всього	42483	21852	20631	-

Джерело: розраховано автором.

У процесі виробничої діяльності ПАТ «Завод Фрунзе» дебіторська заборгованість значно перевищує кредиторську, це вказує на створення загрози фінансової стійкості організації, призводить до необхідності залучення додаткових джерел фінансування. В даній ситуації менеджмент підприємства повинен контролювати стан розрахунків з простроченими заборгованостями, та поступово переорієнтовуватися на збільшення кількості замовників з метою зменшення ризику несплати заборгованостей.

Перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською вказує на відтік коштів з господарського обороту, і в подальшому може призвести до необхідності залучення нових кредитів банку і позик для забезпечення поточної виробничо – господарської діяльності підприємства.

Формування джерел оборотних коштів ПАТ «Завод Фрунзе»

здійснюється із власних та запозичених джерел. У таблиці 2.12 здійснений аналіз джерел ресурсів ПАТ «Завод Фрунзе» в 2019 – 2021рр.

Таблиця 2.12

Структура джерел фінансування діяльності ПАТ «Завод Фрунзе» в 2019 – 2021рр.

Пасиви підприємства	Рік						Відхилення, 2021/2019	
	2019		2020		2021			
	Тис.грн.	%	Тис.грн.	%	Тис.грн.	%	Абсол., +/-	%
Власний капітал	203012	77,25	212165	80,19	260161	83,32	57149	28,15
Зобов'язання	59777	22,75	52408	19,80	52082	16,68	-7695	12,87
У тому числі:								
Поточні зобов'язання	4472	1,7	21351	8,07	21852	6,7	17380	388,64
Разом	262789	100	264573	100	312243	100	49454	18,82
Коефіцієнт співвідношення зобов'язань власного капіталу	0,29		0,24		0,20		-0,09	31,03

Джерело: розраховано автором.

Найбільшу питому вагу в структурі пасивів займає власний капітал. Зміна його долі має динаміку до зростання, так у 2019р. питома вага власних засобів становила 77,25% (203012 тис.грн.), у 2020р. їх відсоток збільшився до 80,19% (212165 тис.грн.) а у 2021 – 83,32% відповідно (260161 тис.грн.).

Слід зазначити, що сума зобов'язань підприємства зменшується з кожним роком. Зменшення у 2021р. відносно 2019р. становить 7695 тис.грн., або 12,87 %. Це вказує на те, що підприємство все в більшій мірі забезпечує виробничий процес власними коштами. Відповідно співвідношення зобов'язань до власного капіталу кожного року зменшується. Така тенденція є позитивною, так як вона говорить про досить сильну фінансову стійкість

підприємства та зменшує ймовірність фінансової неплатоспроможності.

З метою виявлення структури фінансування оборотних активів проаналізуємо формування чистого оборотного капіталу на ПАТ «Завод Фрунзе»

Таблиця 2.13

Формування чистого оборотного капіталу ПАТ «Завод Фрунзе» в 2019 – 2021рр.

Показник	Рік			Відхилення 2021/2019	
	2019	2020	2021	Абсол., +/-	%
1. Джерела власних і прирівняних до них коштів, тис.грн.	205068	212165	260161	55093	26,87
1.1 Власний капітал	203012	212165	260161	57149	28,15
1.2 Забезпечення наступних витрат і платежів	2056	-	-	-2056	-
1.3 Доходи майбутніх періодів	-	-	-	-	-
2. Довгострокові зобов'язання, тис.грн.	32691	21021	18065	-14626	44,74
3. Необоротні активи, тис.грн.	171013	174657	165103	-5910	3,45
4.Чистий оборотний капітал, тис.грн.	34055	37508	95058	61003	179,13

Джерело: розраховано автором.

На ПАТ «Завод Фрунзе» за період 2019 – 2021рр. присутня наявність чистого оборотного капіталу. Сума чистого оборотного капіталу збільшується з кожним аналізованим періодом. Так збільшення 2020р. відносно попереднього становить 3453 тис.грн, а у 2021р. зростання чистого оборотного капіталу збільшився на 57550 тис.грн. відносно попереднього періоду і становив 95058 тис.грн. Позитивна сума чистого оборотного капіталу вказує на перевищення загальної суми оборотних активів над сумою

поточних зобов’язань підприємства. Динаміка збільшення суми чистого оборотного капіталу свідчить про оптимізацію структури джерел фінансування діяльності підприємства.

Отже, за результатами проведеного структурно – динамічного аналізу оборотних коштів ПАТ «Завод Фрунзе» можна зробити наступний висновок. У період з 2019 по 2021рр. відбувається покращення використання оборотними активами. Насамперед про це вказує зростання суми чистого оборотного капіталу, а саме на 179,13% у 2021р. відносно 2019р., зменшення питомої ваги дебіторської заборгованості. Слід відмітити, що фінансування оборотних активів все в більшій мірі проводиться за рахунок власних коштів. Негативним явищем залишається перевага дебіторської заборгованості над кредиторською. При стабільності даної тенденції підприємство буде змушене залучати дорогі банківські кредити длязабезпечення поточної виробничо – господарської діяльності підприємства. Інакше виробництво буде скорочене через недостатність коштів.

2.3 Аналіз ефективності використання оборотних активів підприємства

Ефективність використання оборотних коштів характеризується швидкістю їхнього обертання. Прискорення оборотності цих коштів зумовлює збільшення обсягу продукції на кожну грошову одиницю поточних витрат підприємства та вивільнення частини коштів і завдяки цьому створення додаткових резервів для розширення виробництва.Чим більша швидкість обороту, тим ефективніше працює підприємство. Швидкість обороту оборотних засобів є однією з якісних характеристик фінансової політики підприємства. Зростання оборотних засобів може свідчити про розширення виробництва та дію факторів інфляції.

В таблиці 2.14 проведений розрахунок показників ефективності використання оборотних коштів ПАТ «Завод Фрунзе».

Таблиця 2.14

Показники ефективності використання оборотних активів ПАТ « Завод ім. Фрунзе» в 2019 – 2021рр.

Показник	Рік			Відхилення 2021/2019, +/-
	2019	2020	2021	
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	5,93	4,88	3,36	-2,57
Період обертання оборотних активів	61,55	74,79	108,63	47,08
Коефіцієнт завантаження коштів в обороті	0,17	0,20	0,29	0,12
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	9,26	7,10	5,00	-4,26
Період обертання матеріальних запасів	39,42	51,4	73	33,58
Коефіцієнт оборотності незавершеного виробництва	113,76	129,17	82,80	-30,96
Період обертання незавершеного виробництва	3,21	2,83	4,41	1,2

Джерело: розраховано автором.

Коефіцієнт оборотності оборотних коштів формулює кількість оборотів оборотних коштів за визначений період. Розмір даного коефіцієнта для ПАТ «Завод Фрунзе» має тенденцію до зменшення: з 5,93 у 2019р. до 3,36 у 2021р., що вказує на зменшення ефективності використання оборотних коштів організації за визначений період. Відповідно період обертання збільшився з 61,55 днів у 2019р. до 108,63 днів у 2021р.

Коефіцієнт завантаження коштів в обороті – величина, протилежна коефіцієнту оборотності активів. Він вказує суму оборотних коштів, які авансуються на 1 грн. виручки від реалізації продукції. Коефіцієнт завантаження у аналізованому періоді зростає. Це вказує на зменшення ефективності використання оборотних коштів. Так коефіцієнт завантаження у 2019р. становить 0,17, у 2020р. він збільшується до 0,20, та до 0,29 у 2021р.

Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів вказує, скільки разів на

рік кошти, що були вкладені в придбання виробничих запасів, обернуться при заданій інтенсивності виробництва. Таким чином коефіцієнт має збільшуватись. На ПАТ «Завод Фрунзе» у 2019 – 2021рр. даний показник зменшився з 9,26 до 5,00. Тобто термін обороту товарно – матеріальних запасів в 2019р. становив 39,42 днів, у 2020р. він збільшився до 51,4 днів. Термін обороту товарно – матеріальних запасів становив 73 дні. Дані зміни відбились за рахунок зменшення виручки від реалізації продукції.

Коефіцієнт оборотності незавершеного виробництва вказує скільки разів на рік кошти, що були реалізовані у виробництво продукції, обернуться при відповідній інтенсивності виробництва. На ПАТ «Завод Фрунзе» коефіцієнт оборотності незавершеного виробництва не має чітко вираженої динаміки зміни. У 2019р. значення показника становить 113,76, у 2020р. воно збільшилось до 129,17, а вже у наступному періоді коефіцієнт незавершеного виробництва зменшився до 82,80. Даний аналіз свідчить про зниження ефективності виробничої діяльності підприємства.

У результаті аналізу показників ефективності використання оборотних активів ПАТ «Завод Фрунзе» можна зробити висновок, що ефективність зменшується впродовж аналізованого періоду. Дану тенденцію можна пояснити зменшенням виручки від реалізації продукції.

Для більш детальної характеристики, проведемо факторний аналіз оборотності оборотних активів ПАТ «Завод Фрунзе» в 2019 – 2021рр. на основі даних форми №1 та форми №2 (таблиця 2.15).

Таблиця 2.15

Факторний аналіз оборотності оборотних коштів ПАТ «Завод Фрунзе» у 2020 – 2021рр.

Показник	Рік		Відхилення 2021/2020, +/-
	2020	2021	
Виручка від реалізації, тис.грн.	443902	398168	-45734

Продовження таблиці 2.15

Кількість днів періоду, що аналізується	365	365	0
Однодена виручка, тис.грн.	1216,17	1090,87	-125,3
Середній залишок оборотних коштів, тис.грн.	90950	118528	27578
Оборотність оборотних коштів, днів	74,78	108,65	33,87
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, кількість оборотів	4,88	3,36	-1,52
Коефіцієнт завантаження коштів в обороті,грн.	0,20	0,29	0,09

Джерело: розраховано автором.

Аналізуючи наведені у таблиці дані, можна відмітити, що оборотність оборотних коштів за рік зменшилась на 33,87 дня. Внаслідок цього відбулось зменшення коефіцієнта оборотності засобів на 1,52 та збільшення коефіцієнта завантаження засобів в обороті на 0,09 грн.

Два фактори впливають на зміну оборотності оборотних коштів, а саме зміна обсягу виручки від реалізації продукції та зміна середнього залишку оборотних засобів.

Перший фактор розраховується так: середній залишок оборотних коштів (минулий рік) розділений на одноденну виручку за звітний рік за мінусом оборотності оборотних коштів за минулий рік.

Оборотність оборотних коштів знизилась на 33,87 дня, оскільки:

– зменшення обсягу виручки від оборотності сповільнило на 8,59 дня: 90950 / 1090,87 - 74,78 = 8,59.

Ціллю аналізу оборотності оборотних коштів є, у свою чергу, визначення суми грошей, які були вивільнені з обороту внаслідок прискорення оборотності оборотних коштів або додатково залучено в оборот унаслідок уповільнення такої оборотності. Слід провести наступний

розрахунок: різницю в оборотності у днях необхідно помножити на звітну одноденну виручку. За даними, що були отримані в ході аналізу підприємства, уповільнення оборотності оборотних коштів на 8,59 днів змусило керівництво підприємства залучити додаткові 9370,57 тис.грн. :

8,59 * 1090,87 = 9370,57 тис.грн.

Зменшення економічного ефекту, отриманого від уповільнення оборотності оборотних коштів, можна визначити, використовуючи коефіцієнт завантаження коштів в обороті. У 2020 році для одержання однієї гривні виручки було витрачено 0,20 грн. оборотних коштів, а вже у 2021р. витрати збільшились до 0,29 грн.

Отже, загальна сума втрати, що відбулася від зменшення ефективності у 2021р. становить 0,09 * 398168 = 35835,12 тис.грн.

Необхідно зазначити, що недостатньо проводити аналіз самої тільки оборотності оборотних коштів для оцінки ефективності їх використання. Для цього для більш повного аналізу ефективності використання оборотних коштів слід провести дослідження ефективності формування дебіторської заборгованості (таблиця 2.16).

Питома вага дебіторської заборгованості в оборотних активах підпрієємства збільшується з кожним періодом. Питома вага 2019р. становила 12,55%, у наступному році вона збільшилась до 13,7, у 2021р. цей показник становив 28,87%. Темп приросту дебіторської заборгованості має не чітку динаміку зміни: у 2019р. він становив 41,46% відносно попереднього періоду. У 2020р. темп приросту зменшився на 30,45%, а вже у 2021р. знову виріс до 67,57%.

Коефіцієнт оборотності зменшується в 2019 – 2021рр. – це негативна тенденція для підприємства, так як період обороту дебіторської заборгованості збільшується. Дана ситуація вказує на погіршення стану грошових розрахунків між дебіторами та аналізованим підприємством.

Таблиця 2.16

Стан дебіторської заборгованості ПАТ «Завод Фрунзе» у 2019 – 2021 рр.

Показник	Рік			Відхилення 2021/2019, +/-
	2019	2020	2021	
Питома вага дебіторської заборгованості в оборотних активах підприємства, %	12,55	13,7	28,87	16,32
Коефіцієнт безнадійної дебіторської заборгованості , %	-	-	-	-
Темп приросту дебіторської заборгованості, %	41,46	-30,45	67,57	26,11
Темп приросту чистого доходу від реалізації, %	22,35	-4,96	-10,30	-32,65
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	17,36	14,43	11,74	-5,62
Період обороту дебіторської заборгованості, дні	21,03	25,29	31,09	10,06

Джерело: розраховано автором.

Отже, аналіз ефективності використання оборотних коштів ПАТ «Завод Фрунзе» в 2019 – 2021рр. виявив погіршення використання як складових оборотних активів, так і оборотних активів в цілому. Зменшення швидкості оборотності оборотних активів стало наслідком зменшенням виручки від реалізації продукції. Недостатність вільних оборотних коштів не дає змогу підприємству швидко здійснювати реінвестування прибутку та розширення прибутку.

Далі розрахуємо показники рентабельності ПАТ «Завод Фрунзе».

З даних таблиці 2.17 можна зробити висновок, що у 2020р. було не ефективне використання оборотних активів.

Таблиця 2.17

Рентабельність оборотних активів ПАТ «Завод Фрунзе» в 2019 – 2021рр.

Показник	Рік			Відхилення, +/-	
	2019	2020	2021	2020/2019	2021/2020
Рентабельність оборотних активів	13,44	12,09	22,74	-1,35	10,65
Коефіцієнт чистої рентабельності реалізованої продукції	2,27	2,48	6,77	0,21	3,73

Джерело: розраховано автором.

На це вказує зменшення рентабельності оборотних активів з 13,44 до 12,09, тобто сума чисого прибутку, який забезпечувала 1 грн. оборотних активів зменшилась на 0,13 грн. У 2021р. спостерігається різке підвищення рентабельності до 22,74. Це значить, що у 2021р. 1 грн. оборотних активів формує 22 коп. чистого прибутку.

Висновок до розділу 2

ПАТ «Завод Фрунзе» засноване у 1994р. на базі «Завод ім. Фрунзе». Підприємство працює на ринку виробів з перфорованого металу біля 30 років. На сьогодняшній день товариство є найбільшим перфораційним підприємством України та країн СНД. Підприємство в повній мірі забезпечено основними засобами. Їх обсяг на початку 2021р. становив 158,018 млн.грн. а вже до кінця року зменшився до 148,9 млн.грн. У структурі основних засобів найбільшу питому вагу мають основні засоби виробничого призначення, а саме – 99,89%.

Основні засоби ПАТ «Завод Фрунзе» оновлюються повільно, на це вказує низький рівень коефіцієнта оновлення основних засобів (0,05). На застарілість основних засобів вказує також коефіцієнт зносу, який становив у 2021р. 0,5. Таким чином, більшість устаткування на підприємстві застаріле, його необхідно замінити найближчим часом, проте коефіцієнт оновлення вказує, що підприємство в силу ряду причин не здатне цього зробити.

В середньому на підприємстві у аналізованому періоді працювали 429 чоловік. Показник фондоозброєності праці у 2021р. збільшився на 30,86% порівняно із 2019р., таким чином матеріальна оснащеність працівників збільшується. Це збільшення пояснюється значним зростанням суми основних засобів та зменшенням кількості працівників.

У 2019 – 2021рр. рівень доходів підприємства знизився,причиною чому є зниження виручки від реалізації товарів. Так, у 2021р. виручка зменшилась порівняно з 2019р. на 151,089 млн.грн. Із зменшенням доходів спостерігається зменшення витрат. Сума витрат у 2019р. становила – 503561 тис.грн., у 2021р. – 353846 тис.грн., тобто зменшення становить 149715 тис.грн. (29,73%).

Активи ПАТ «Завод Фрунзе» у 2019 – 2021рр. зростають. Зростання суми активів у 2021р. порівняно з 2019р. становить 47,398 млн.грн. (17,89%). Такі зміна зумовлена, насамперед, збільшенням суми оборотних активів на 53,308 млн.грн. Коефіцієнт співвідношення оборотних та необоротних активів збільшився у 2021р. з 51,48 до 89,12.

Аналіз динаміки та структури оборотних активів вказує, що найбільшу питому вагу має дебіторська заборгованість, обсяг якої збільшився у 2021р. порівняно з 2019р. на 6,034 млн.грн. Це негативне явище в роботі підприємства, яке значно впливає на його фінансовий стан.

Провівши порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості за 2021р. можна сказати наступне: дебіторська заборгованість значно перевищує кредиторську, це вказує на створення загрози фінансовій стійкості організації, призводить до необхідності залучення додаткових джерел фінансування. В даній ситуації менеджмент підприємства повинен контролювати стан розрахунків з простроченими заборгованостями, та поступово переорієнтовуватися на збільшення кількості замовників з метою зменшення ризику несплати заборгованості.

Слід відмітити, що активи підприємства фінансуються переважно за рахунок власного капіталу (77,25% у 2019р.). Впродовж аналізованого

періоду спостерігається збільшення значення цього показника, у 2021р. він становить 83,32% від загальної суми джерел фінансування.

Чистий оборотний капітал має тенденцію до збільшення. У період з 2019р. по 2021р. збільшення становить 61,003 млн.грн. Це можна пояснити збільшенням власного капіталу та зменшення довгострокових зобов'язань відповідно.

Провівши аналіз показників ефективності використання оборотних активів слід сказати, що коефіцієнт оборотності оборотних коштів, який формулює кількість оборотів оборотних коштів за визначений період, має тенденцію до зменшення: з 5,93 у 2019р. до 3,36 у 2021р., що вказує на зменшення ефективності використання оборотних коштів організації за визначений період. Коефіцієнт завантаження коштів в обороті, який вказує суму оборотних коштів, які авансуються на 1 грн. виручки від реалізації продукції, у аналізованому періоді зростає. Це вказує на зменшення ефективності використання оборотних коштів. Так коефіцієнт завантаження у 2019р. становить 0,17, у 2020р. він збільшується до 0,20, та до 0,29 у 2021р.

Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів має збільшуватись. На ПАТ «Завод Фрунзе» у 2019 – 2021рр. даний показник зменшився з 9,26 до 5,00. Тобто термін обороту товарно – матеріальних запасів в 2019р. становив 39,42 днів, у 2020р. він збільшився до 51,4 днів. Дана негативна тенденцію загрожує оптимальному функціонуванню підприємства.

Отже, підприємство не ефективно використовує оборотні активи. Оборотність оборотних коштів – зменшується, термін обороту у днях збільшується, що зменшує очікуваний дохід. Лише у 2021р. загальна сума втрати, що відбулася від зменшення ефективності становить 35,84 млн.грн.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Нормування, як основний елемент покращення структури та обсягу оборотних активів

Особливе місце в системі норм і нормативів, що встановлюються підприємством, відводиться нормативам оборотних активів. В теорії і практиці останніх десятиріч прийнятий поділ оборотних активів на нормовані і ненормовані. Даний поділ має глибокий економічний зміст, що грунтується на відтворювальній концепції оборотних активів. Прийнято вважати, що в постійному обороті кожного підприємства повинна знаходитись необхідна кількість виробничих запасів (системна частка оборотних активів), яка забезпечує безперервний виробничий цикл.

Існує велика кількість причин, які вказують на необхідність нормування на підприємствах (див. рис. 3.1).

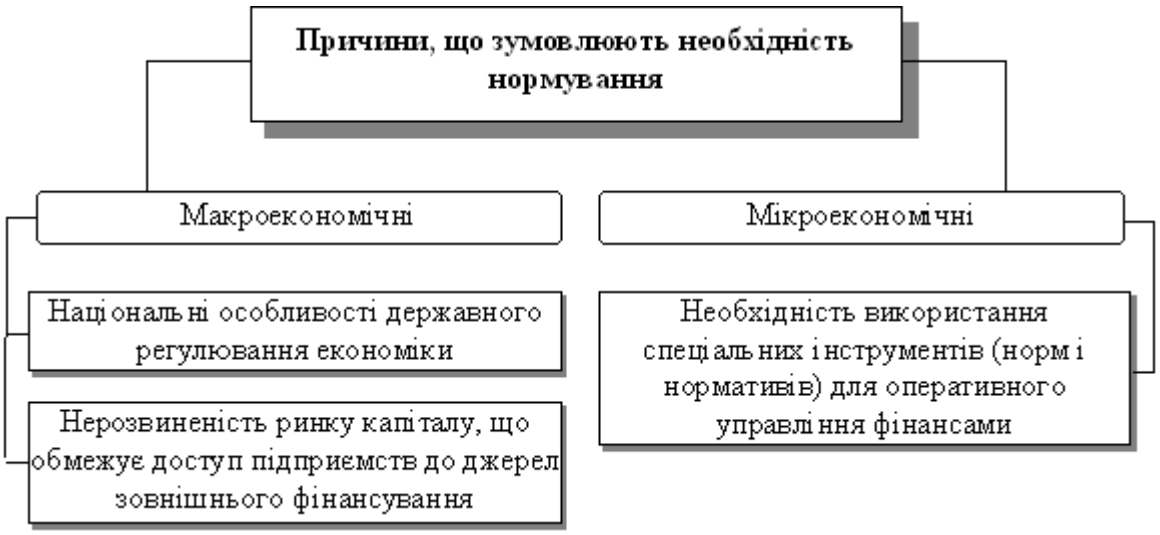

Рис. 3.1 Причини, які визначають необхідність нормування

Вихідними умовами для нормування оборотних активів є:

– характер господарських зв’язків – стійкість, надійність;

– особливість відтворювальної структури оборотного капіталу;

– рівень виробничих затрат як основи визначення необхідності в оборотному капіталі і динаміки його вартості;

– розмір будь-якого елементу оборотних активів повинен бути мінімальним для умов функціонування підприємства (умов постачання, збуту тощо) і в той же час достатнім, щоб не створювати перешкод виробничому процесу.

Основне завдання нормування – розробка на кожному підприємстві економічно обгрунтованих норм та нормативів власних оборотних активів, що забезпечують прискорення обігу та найбільш ефективне використання матеріальних і фінансових ресурсів.

Нормування – це один із основних методів оптимізації рівня оборотних активів, що усуває їх незбалансованість. Адже незбалансованість оборотних активів може викликати:

а) у випадку їх дефіциту:

– затримки в постачанні сировиною і матеріалами і, як наслідок, – збільшення тривалості виробничого циклу і зростання витрат;

– зниження обсягів продаж через недостатність запасів готової продукції;

– додаткові витрати на вирішення задач фінансування.

б) надлишок оборотних активів:

– фізичне або моральне старіння запасів;

– зростання витрат на зберігання надлишків запасів;

– банкрутство боржників;

– збільшення податку на майно;

– зменшення реальної вартості дебіторської заборгованості і грошових коштів з причини інфляції.

Нормування – процес обчислення тієї частини оборотних активів, яка потрібна підприємству для забезпечення нормального, безперервного процесу виробництва, реалізації продукції та здійснення розрахунків.

Нормування оборотних активів включає розробку та встановлення на кожному підприємстві спеціальних норм за окремими видами матеріальних цінностей, витрат виробництва і т.д. та розрахунок нормативу власних оборотних активів в грошовому виразі на кінець року, кварталу.

Розроблені норми діють протягом декількох років та переглядаються при зміні технології виробництва, номенклатури продукції, що випускається, умов матеріально-технічного постачання та ін.

Нормування оборотних активів може здійснюватись трьома методами: методом прямого рахунку, аналітичним методом та методом коефіцієнтів.

Метод прямого розрахунку дозволяє найбільш точно визначити потребу в оборотних активах, так як враховує всі організаційно-технологічні, технічні, транспортні та інші характерні особливості, досвід і стан розрахунків. Обґрунтований розрахунок здійснюється за кожним елементом оборотних активів з врахуванням завдань виробничого плану, постачання та збуту.

Аналітичний метод визначення потреби в оборотних активах базується на здійсненні розрахунків з врахуванням середніх фактичних залишків та змін обсягів виробництва. При цьому здійснюється коригування з врахуванням зайвих і непотрібних запасів, неліквідів, які, можливо, мали місце в попередньому періоді.

Коефіцієнтний метод дозволяє здійснити розрахунок потреби в оборотних активах з врахуванням тенденцій і співвідношень в змінах обсягу виробництва та окремих видів запасів і затрат. Частина з них знаходиться в прямій пропорційній залежності від змін в обсягу виробництва – сировина, матеріали. Співвідношення, що склалися в минулому, з використанням відповідних коефіцієнтів, екстраполюються, на майбутній період.

В складі виробничих запасів нормуються наступні групи оборотних активів – сировина, основні матеріали, покупні напівфабрикати, паливо, тара, запасні частини. Здійсненню розрахунків передує визначення повного переліку видів перелічених матеріальних цінностей, що використовуються, а

також кола постачальників вихідних матеріальних ресурсів.

Норматив оборотних активів, авансованих в сировину, основні матеріали і покупні напівфабрикати, визначається за формулою:

$$М = В \times n \text{ , (3.1)}$$

де М – норматив оборотних активів в запасах сировини, основних матеріалів і покупних напівфабрикатів (грн.);

В – одноденні витрати сировини, матеріалів, напівфабрикатів (грн.);

n – норма оборотних активів (дні);

Норматив оборотних активів ПАТ «Завод Фрунзе» за 2021р. становить:

323,8 × 360 = 116568 тис.грн.

Залишок у 2021р. становить 23444 тис.грн. Витрати на оплату сировини у 2021р. порівняно з 2020р. збільшились в середньому на 16%. При продовженні даної тенденції норма оборотних активів на 2015р. збільшиться на 14% і становитиме 135218,88 тис.грн. Таким чином, для нормальної роботи підприємства в 2015р. потрібна закупка виробничих запасів на 111774,88 тис.грн.З метою зменшення витрат на зберігання сировини, було запропоновано проводити закупівлю виробничих запасів згідно з нормативом оборотних активів.

В нормі оборотних активів по кожному виду продукції чи однорідній групі матеріалів враховується час перебування в поточному запасі (П), страховому (С), транспортному (Т), технологічному (А), підготовчому запасах (Д). Таким чином, норматив оборотних активів в запасах сировини, основних матеріалів і покупних напівфабрикатів (М) визначається за формулою:

$$М = В \times (П + С + Т + А + Д) \text{ (3.2)}$$

Визначення нормативу оборотних коштів у незавершеному виробництві, мають свою специфіку - норма оборотних коштів визначається залежно від особливостей організації виробництва. Потреба в оборотних коштах на незавершене виробництво розраховується прямим методом на основі виробничого циклу й коефіцієнта нарощування витрат за видами продукції. Норма оборотних коштів у незавершеному виробництві визначається за формулою:

$$Н = З \cdot Д \cdot К, \quad (3.3)$$

де З — одноденні витрати за планом IV кварталу, тис. грн.;

Д — тривалість виробничого циклу, днів;

К — коефіцієнт зростання витрат.

Розрахуємо норматив оборотних коштів у незавершеному виробництві для ПАТ «Завод Фрунзе» у 2021р.

323,8 × 360 × 0,14 = 16319,52 тис.грн.

У 2015р. цей показник прогнозується:

323,8 × 360 × 0,16 = 18650,88 тис.грн.

Таким чином норматив оборотних коштів у незавершеному виробництві за 2015р. збільшиться на 12,5%. Тобто прогнозується збільшеннянезавершеноїпродукції яка перебуває на різних стадіях процесу її виготовлення. Отже, щоб підвищити рівень прибутковості, підприємству слід оптимізувати виробничу лінію у короткостроковий період.

Відомим методом оптимізації запасів матеріальних цінностей є формула 3.4 Матца – Коррі – Френка:

$$ЧО = \sqrt{(2 \times Вз \times Кр) \div (Ц + В + Тр)}, \quad (3.4)$$

Де, ЧО – найвигідніша кількість матеріалів у одній ПАТ її;

Вз – вартість розміщеного замовлення;

Кр – кількість матеріалів, що використовується за рік;

Ц – ціна матеріалу за одиницю;

В – очікувана відсоткова ставка;

Тр – транспортні витрати на одиницю матеріалу за рік.

До готової продукції належать вироби, завершені виробництвом, прийняті технічним контролем підприємства і здані на склад або прийняті замовником, відповідно до затвердженого порядку приймання продукції.

Обсяги готової продукції на складі мають бути оптимальними щодо тривалості виробничого циклу, умов реалізації продукції і порядку її оплати.

Норматив оборотних коштів для готової продукції (Н) визначається як добуток норми оборотних коштів у днях і одноденного випуску товарної продукції в плановому році за виробничою собівартістю:

$$Н = З \cdot Р, \quad (3.5)$$

де З — одноденний випуск продукції планового року за виробничою собівартістю (грн.);

Р — норма запасу оборотних коштів для готової продукції (днів).

Середня норма для всіх груп готової продукції на складі ПАТ «Завод Фрунзе» та час на оформлення документів становить 15 днів. Одноденні витрати становили 77,23 тис.грн. Розрахуємо норматив оборотних коштів для готової продукції на підприємстві на 2015р.:

Н = 15 × 77,23 = 1158,45 тис.грн.

Норматив оборотних коштів для готової продукції на підприємстві за 2016р. становитиме:

Н = 15 × 74,70 = 1120,5 тис.грн.

Норма оборотних коштів для готової продукції у 2016р. зменшиться відносно попереднього періоду через зниження одноденних витрат на випуск продукції на 3,3%.Така тенденція є позитивною. Якщо вона продовжиться на наступні періоди то витрати зменшаться (рис.3.2), прибуток підприємства буде збільшуватись. У 2017р. сума одноденних витрат не повинна перевищувати 72,23 тис.грн.

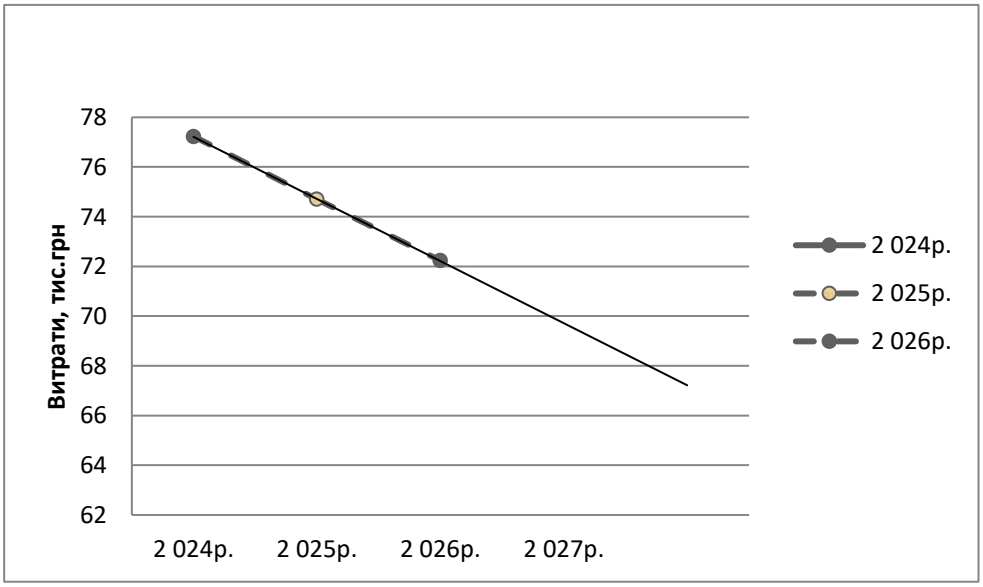

Рис.3.2 – Прогнозована зміна одноденних витрат

Розрахуємо норматив оборотних коштів ПАТ «Завод Фрунзе» економічним методом за 2015р.. Норматив оборотних коштів підприємства на початок планового року становив 147140 тис. грн., у тім числі виробничий — 69265 тис. грн., невиробничий – 77875 тис.грн. Зростаннявиробничої програми на поточний рік передбачене в розмірі 10 % проти минулого року.У результаті реалізації заходів для поліпшення використання оборотних коштів передбачається прискорення їх обертання на 5 %.Невиробничий норматив оборотних коштів збільшується на 50 % від зростання виробничої програми.

Виходячи з наведених даних виконаємо такі розрахунки:

1. Визначаємо виробничий норматив оборотних коштів на 2015 рік:

$$\frac{69265 \times 110}{100} = 76191{,}5 \text{ тис. грн.}$$

2. Визначаємо невиробничий норматив оборотних коштівє

$$\frac{77875 \times 105}{100} = 81128{,}25 \text{ тис. грн.}$$

3. Загальний норматив на поточний рік становитиме 157319,75 тис. грн. (76191,5 + 81128,25).

4. У зв’язку з прискоренням обертання оборотних коштів у плановому році на 5 % визначаємо очікувану суму вивільнення з обігу оборотних коштів:

157319,75 × 0,05 = 7865,99 тис.грн.

5. Отже, норматив оборотних коштів на плановий рік з урахуванням прискорення обороту коштів становитиме 149453,76 тис. грн. (157319,75 — 7865,99). Приріст нормативу становитиме 2313,76 тис. грн. (149453,76 – 147140). Таким чином, норматив оборотних коштів на 2015р. становитиме 149453,76 тис.грн., що на 1,55% більше ніж в 2021р.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів у 2020р. становив 4,88, у 2021р. він зменшився і становив 3,36. Для того щоб підвищити оборотність до минулорічного показника необхідно збільшити кількість продаж. Виручка від реалізації повинна становити 578416,64 тис.грн. Тобто підприємство має збільшити виручку від реалізації на 31,6%.

Теорія та практика нормування оборотних активів має достатньо широкий методичний апарат, який докладно досліджено в працях вітчизняних і зарубіжних вчених [58, 5, 12, 61, 29]. Разом з тим об-ґрунтування методів і методичних підходів є досить непростою та неоднозначною проблемою. Це пов’язано як з особливостями використання оборотних активів на торговельних підприємствах (орієнтацією на мінливий та важкопрогнозований попит споживачів, наявністю різноманітних відносин з великою кількістю постачальників), так і з труднощами застосування певного методичного інструментарію більшістю підприємств в силу їх невеликих розмірів.

Передусім, вибір методичних підходів і методів нормування повинен ґрунтуватись на завданняхоптимізації відповідно до її цілей та критеріїв, прогнозованих змінах у діяльності підприємства, визначених на попередніх етапах, а також на певних принципах нормування, а саме: системності, надійності, реальності, науковості, ефективності [3, с.84].

Оптимізація структури оборотних активів з позиції забезпечення ліквідності передбачає таке співвідношення їх видів, яке б усувало проблеми з платоспроможністю на основі рекомендованих критеріїв. Тому змістом цієї стадії є перевірка відповідності структури оборотних активів прийнятному

рівню ліквідності та її коригування у разі необхідності.

Важливість підтримання ліквідності на певному рівні визначається тим, що даний показник характеризує ступінь ефективності функціонування оборотних активів. У свою чергу, ефективне функціонування цих активів безпосередньо пов’язане зі зниженням витратності торгово-операційних процесів, поліпшенням структури товарообороту, організацією розрахунків та, в остаточному підсумку, з отриманням прибутку. Тому для забезпечення ефективності функціонування підприємства необхідно контролювати рівень ліквідності та оперативно реагувати для його підтримання змінами в структурі оборотних активів.

Орієнтація на рівень ліквідності, який рекомендується науковцями як нормативний, може призвести до невірних результатів у розрахунках отриманої структури оборотних активів для конкретного підприємства. Це обумовлено тим, що такі нормативи пропонуються для всіх підприємств, незалежно від галузевої приналежності, виду та конкретних умов діяльності, а також характеризуються помітним діапазоном. Тому більшість науковців вважає, що «нормальним» рівнем ліквідності для кожного підприємства буде показник, який розрахований з урахуванням умов діяльності саме цього підприємства.

Орієнтований рівень ліквідності повинен мати «нормативний коридор» від мінімального до максимального значення. І залежно від обраного підходу до формування оборотних активів підприємство обирає граничне або середнє значення рівня ліквідності для коригування їх структури в бік оптимальної.

Розраховуючи нормативне значення рівня ліквідності, необхідно враховувати показники оборотності, тому що ліквідність і платоспроможність безпосередньо залежать від того, наскільки швидко ці види активів перетворюються на реальні кошти. Значення урахування оборотності полягає в тому, що її показники дозволяють оцінити швидкість обертання активів у динаміці, на відміну від показників ліквідності, які характеризують можливість погашення зобов’язань у статиці. Оборотність

повинна бути такою, щоб забезпечити нормальну ліквідність при достатньому обсязі запасів для безперервного процесу реалізації. Особливо це стосується оборотності товарних запасів і дебіторської заборгованості – як менш ліквідних активів.

Обираючи мінімальний рівень ліквідності в межах «нормативного коридору», підприємство повинно бути готовим до високого ступеня ризику неплатежів і втрати платоспроможності. Орієнтуючись на максимальний рівень, торговельне підприємство, мінімізуючи фінансові ризики, може мати проблеми зі збутом та отриманням прибутку.

Коригування нормативу на основі критерію рентабельності.Відомо, що різні рівні окремих видів оборотних активів по-різному впливають на прибуток. Так, високий рівень товарних запасів забезпечує безперервність процесу реалізації, досягнення необхідних темпів підвищення обороту відповідно до попиту і одночасно високий рівень витрат з утримання цих запасів, що може негативно відбитись на прибутку.

Грошові активи, як правило, не вважаються джерелами доходів, але можуть бути такими при альтернативному їх використанні (у формі фінансових вкладень). Однак це вже стосується розподілу фінансових ресурсів.

Орієнтація оптимізації структури оборотних активів на максимальну рентабельність може призвести до високої частки низьколіквідних активів та уповільнення оборотності.

Виходячи із зазначеного, можна стверджувати, що оптимальною, з урахуванням критеріїв ліквідності та рентабельності, буде така структура оборотних активів, за якої досягається максимальна ефективність їх використання на основі заданого рівня ліквідності.

3.2 Оптимізація обсягу оборотних активів за рахунок покращення управління дебіторською та кредиторською заборгованістю

Значний вплив на оптимальне функціонування підприємства має дебіторська та кредиторська заборгованість. Будь-яке підприємство здійснюючи господарські операції не обходиться без виникнення заборгованості, як дебіторської, так і кредиторської. Дебіторська й кредиторська заборгованість є природною складовоюбухгалтерського балансу підприємства та характеризує фінансовий стан підприємства у звітному періоді. При цьому сам факт існування дебіторської заборгованості вважається, взагалі, кредитуванням господарюючим суб'єктом своїх клієнтів. Як правило, більша частина дебіторської заборгованості формується саме як борги покупців. Але ж своєчасне й достатнє надходження коштів від клієнтів є головним завданням управління рухом дебіторської заборгованості. Тому кредитна політика, що, за суттю, є внутрішнім ініціатором виникнення дебіторської заборгованості, повинна бути зваженою й відповідати економічним інтересам підприємства, адже її наслідки безпосередньо впливають на ліквідність балансу.

Великий вплив на оборотність капіталу, вкладеного в оборотні активи, а отже, і на фінансовий стан підприємства, справляє збільшення або зменшення дебіторської заборгованості. Її величина залежить від обсягу продажів, умов розрахунку з покупцями (передоплати, наступної оплати), періоду відстрочки платежу, платіжної дисципліни покупців, організації контролю за станом дебіторської роботи і претензійної роботи на підприємстві тощо. Різке збільшення дебіторської заборгованості і її частки в оборотних активах може свідчити про необачну кредитну політику підприємства стосовно покупців або про збільшення обсягу продажів, або про неплатоспроможність і банкрутство частини покупців[62,с.122]. Скорочення дебіторської заборгованості оцінюється позитивно, якщо це відбувається за рахунок скорочення періоду її погашення. Якщо ж

дебіторська заборгованість зменшується у зв'язку зі зменшенням відвантаження продукції, то це свідчить про зниження ділової активності підприємства.

Отже, зростання дебіторської заборгованості не завжди оцінюється негативно, а зниження – позитивно. Необхідно розрізняти нормальну і прострочену заборгованість. Наявність другої створює фінансові ускладнення, тому що підприємство буде відчувати нестачу фінансових ресурсів для придбання виробничих запасів, виплати заробітної плати і т. ін. Крім того, заморожування коштів у дебіторській заборгованості призводить до уповільнення оборотності капіталу. Прострочена дебіторська заборгованість означає також зростання ризику непогашення боргів і зменшення прибутку. Тому кожне підприємство зацікавлене у скороченні термінів погашення належних йому платежів. Дебіторська заборгованість, що має значнупитому вагу в складі поточних активів суттєво впливає на фінансовий стан підприємства. Значення аналізу дебіторської заборгованості особливо зростає в період інфляції, коли іммобілізація власних оборотних активів стає дуже невигідною.

Щоб зробити висновок про правильність і збалансованість обраної кредитної політики необхідно постійно аналізувати дебіторську заборгованість за термінами давності, аналіз фактичних термінів, протягом яких здійснюється повернення заборгованості. Середній термін отримання платежів (СТп) у днях розраховується за формулою (1):

$$СТп = \frac{СДЗ}{ОП} \times 360 \quad (3.6)$$

де СДЗ – середня дебіторська заборгованість за період;

ОП – загальний обсяг продажів за період.

Розрахуємо термін отримання платежів для ПАТ «Завод Фрунзе» за 2021р.:

$СТп = \frac{18479,5}{258280} = 25,47$ днів.

26 днів – середній термін сплати дебіторської заборгованості. Для

зменшення цього періоду необхідно збільшувати загальний обсяг продажу.

За умови, якщо підприємство збільшить загальний обсяг продажу на 10%, то середній термін отримання платежів зменшиться на 2 дня (25,47 - 23,4).

Наявність дебіторської заборгованості в балансі і віднесення її до найбільш ліквідних активів не гарантує надходження грошових коштів з боку дебітора. Залежно від розміру дебіторської заборгованості, найімовірніших термінів її погашення, а також від того, якою є ймовірність непогашення заборгованості, можна зробити висновок про стан обігових активів підприємства та тенденції його розвитку. Неможливо говорити про ефективну структуру активів підприємства, якщо питома вага дебіторської заборгованості складає 40—50% від суми обігових активів. У економіці України обсяг невиконання платіжних зобов'язань почав збільшуватися у такому масштабі, що не можна більше вести мову про нормальну ситуацію. Масовим явищем стала наявність значних обсягів дебіторської заборгованості в структурі обігових активів підприємства.

Управління дебіторською заборгованістю — це інтегрований процес планування, організації, координації, мотивації та контролю за станом дебіторської заборгованості, який необхідний для досягнення цілей підприємства. Управління цим процесом передбачає прийняття управлінських рішень щодо протилежних процесів: зменшення безнадійної дебіторської заборгованості з одного боку, і зростання обсягів реалізації — з іншого.

Основною функцією, на якій базується процес управління дебіторською заборгованістю, є жорсткий контроль за фінансовими потоками підприємства.

Процес управління повинен бути спрямований на вирішення наступних основних завдань:

- мінімізація фінансових ризиків, пов'язаних з можливістю збитків від списання безнадійних боргів та мінімізація фінансових ризиків, пов'язаних з

дефіцитом грошових коштів;

-мінімізація втрат від інфляційного знецінення суми заборгованості;

- мінімізація недоотриманого доходу в зв'язку з неможливістю активного комерційного використання коштів, інвестованих в дебіторську заборгованість;

- перебудова управління за допомогою маркетингу в умовах неплатежів;

- раціональне використання різних механізмів повернення боргів.

Зміст та основна мета управління дебіторською заборгованістю — максимізація прибутку підприємства шляхом управління процесами формування та інкасації дебіторської заборгованості.

Досягнення цієї мети здійснюється за допомогою правильно та логічно побудованої моделі управління дебіторської заборгованості, яка являє собою послідовність дій, що організовуються та реалізуються підприємством з метою мінімізації інвестицій в дебіторську заборгованість.

Управління дебіторською заборгованістю починається з розробки політики управління формуванням дебіторської заборгованості, яка є складовою частиною загальної політики управління обіговими активами та маркетингової політики підприємства. Управління формуванням дебіторської заборгованості спрямоване на розширення обсягу реалізації продукції і полягає в оптимізації розміру дебіторської заборгованості та забезпеченні своєчасної її інкасації.

У сучасній практиці фінансового менеджменту в Україні управління дебіторською заборгованістю (ДЗ) є одним з найважливіших і водночас складних елементів управління оборотними активами. Порушення нормального циклічного процесу її утворення та погашення може бути не тільки причиною виникнення проблем для підприємства (зниження рентабельності активів, втрата їхньої ліквідності), а спричинити розвиток глобальної кризи неплатежів в економіці країни.

Більшість вітчизняних підприємств приймають рішення щодо

утворення і погашені дебіторської заборгованості на інтуїтивній основі. Часто з цього питання відсутня навіть більш-менш обгрунтована і постійна політика.Це може призвести до прямих фінансових втрат або до недоотримання частини прибутку.

Не нормальний перебіг операційної діяльності підприємства спричинює те, що у загальному обсязі дебіторської заборгованості найбільшу частку займає заборгованість покупців за відвантажені їм товари. Тому політика управління дебіторською заборгованістю насамперед повинна націлюватись на розширення обсягів реалізації продукції і оптимізацію її розміру і своєчасному погашенні.

Досягнення більших прибутків за рахунок регулювання товарообігу визначається не тільки політикою ціноутворення, а й політикою реалізації товарів у кредит. При цьому оборотність товарних запасів підвищується, але збільшується обсяг інвестицій в дебіторську заборгованість, що затримує повернення коштів. Тому обґрунтоване управлінське рішення щодо доцільності надання товарного кредиту та його розміру повинно базуватися на визначенні оптимальної дебіторської заборгованості (і в абсолютному вимірі, і як частки продажів у кредит в загальному товарообігу).

Дебіторська заборгованість — сума боргів, що належать підприємству і свідчать про вилучення коштів з його обігу дебіторами — юридичними чи фізичними особами, що мають відповідну фінансову заборгованість підприємству. Це - форма існування обігових активів.

Дебіторська заборгованість вигідна певним чином для підприємств:

– зростає їхній товарообіг, а отже, й маса валового доходу та прибутку (за інших незмінних умов). Це — основна вигода;

– швидше реалізуються запаси, що дає змогу скоротити частку змінних витрат на них;

– іноді є можливість зробити заборгованість доходним активом, тобто брати відсотки за надання товарного кредиту (однак, так буває нечасто, тому що це погано впливає на динаміку товарообігу).

Разом з тим дебіторська заборгованість по суті, є відволіканням з господарського обігу обігових коштів підприємства, що супроводжується непрямими втратами його доходів:

1) чим довший період погашення заборгованості, тим менший доход від коштів, вкладених у дебіторів (адже дебіторська заборгованість, як і інші активи, повинна давати прибуток, який за інших однакових умов тим вищий, чим вища оборотність);

2) кошти у заборгованості можуть знецінюватись через інфляцію;

3) як і для інших активів, для фінансування заборгованості потрібне відповідне джерело, яке, звичайно, теж має свою ціну.

На рівень дебіторської заборгованості впливає чимало внутрішніх і зовнішніх (екзогенних) факторів:

- вид та специфіка товару;
- місткість ринку;
- ступінь насиченості ринку;
- застосування різних методів стимулювання попиту та їхня відносна ефективність;
- система розрахунків, прийнята на підприємстві;
- фінансовий стан підприємства;
- кредитна політика підприємства тощо.

Управлінський вплив на дебіторську заборгованість відбувається завдяки заходам, що здатні змінити ці фактори. Однак деякі з них (екзогенні) є незалежними від підприємства, інші - другорядними чи маловпливовими.

Важливим елементом в оптимізації оборотних активів є управління кредиторською заборгованістю.

Важливу роль для забезпечення нормального виробничого процесу має склад позикових коштів: фінансового і товарного кредиту, внутрішньої кредиторської заборгованості в загальній сумі позикових засобів, що використовуються організацією. Вони є частиною джерел формування активів організації, і залежно від поєднання позикових і власних джерел

фінансових ресурсів організація виробляє свою політику фінансування.

Вартість внутрішньої кредиторської заборгованості організації (нарахована оплата праці, єдиний соціальний податок, всі інші види податку) при визначенні середньозваженої вартості капіталу враховується по нульовій ставці, тому що являє собою безкоштовне спонтанне фінансування організації за рахунок цього виду кредиту. Сума цієї заборгованості (частина так званих «стійких пасивів») розглядається як короткостроково залучений позиковий капітал в межах одного місяця. Оскільки терміни виплат подібної нарахованої заборгованості не залежать від організації, вона не відноситься до керованого фінансуванню з позицій оцінки вартості капіталу.

Залучення позикових коштів в оборот підприємства - явище нормальне. Це сприяє тимчасовому поліпшенню фінансового стану за умови, що вони не заморожуються на тривалий час в обороті і своєчасно повертаються. В іншому випадку може виникнути прострочена кредиторська заборгованість, що в кінцевому підсумку призводить до виплати штрафів і погіршення фінансового становища. Тому в процесі діяльності підприємства необхідно проводити аналіз складу, давності появи кредиторської заборгованості, наявність, частоту і причини утворення простроченої заборгованості постачальникам ресурсів, персоналу підприємства з оплати праці, бюджету, визначити суму виплачених пенею за прострочення платежів.

Основним в управлінні кредиторською заборгованістю є дотримання термінів повернення позикових коштів, так як при накладенні штрафів і санкцій, звичайно сума виручки зменшиться, але разом з тим постраждає ділова репутація підприємства і як наслідок виникає ризик припинення співпраці з постачальниками та підрядниками з боку останніх.

Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей характеризує фінансову стійкість фірми і ефективність фінансового менеджменту. У практиці фінансової діяльності українських підприємств часто складається така ситуація, коли стає невигідним зниження дебіторської заборгованості без зміни кредиторської. Зменшення дебіторської

заборгованості знижує коефіцієнт покриття. Підприємство набуває ознак неспроможності і стає уразливим з боку податкових органів і кредиторів. Тому фінансові менеджери зобов'язані вирішувати не тільки завдання зниження дебіторської заборгованості, але і її балансування з кредиторською. У цьому випадку важливо вивчити умови комерційного кредиту, наданого фірмі постачальниками сировини і матеріалів.

3.3. Моделі ефективного управління оборотними активами

Грошові кошти часто іменуються неприбутковими активами. Вони необхідні для виплати заробітної плати, купівлі сировини, матеріалів, основних засобів, сплати податків, обслуговування боргу, виплати дивідендів тощо. Проте грошові кошти, звичайно, не приносять доходу. Таким чином, метою управління грошовими коштами є підтримка їх залишку на розрахункових рахунках на мінімально допустимому рівні, достатньому для здійснення нормальної діяльності фірми, та переведення решти їх у прибуткові активи. Іншими словами, мова йде про таку суму грошових коштів на рахунках і в касі, яка достатня: а) для своєчасної сплати рахунків постачальників, що дозволяє скористатися наданими ними знижками; б) для підтримки кредитоспроможності; в) для оплати непередбачених витрат. Це зумовлює визначення мінімального, оптимального і середнього залишку грошових активів, а також можливості розпоряджатися тією сумою грошей, яка не є потрібною в операційній чи іншій діяльності у конкретний момент часу.

В управлінні оборотним капіталом, як правило, використовують моделі оптимізації виробничих запасів і грошових коштів підприємств. Зокрема, модель Уілсона (модель економічно обґрунтованого розміру замовлення або основної моделі управління запасами) полягає у мінімізації поточних витрат, тобто у розрахунку оптимального розміру ПАТ її постачання запасів; оптимальна сума наявних грошових коштів розраховується на основі моделі

Баумоля, яка ґрунтується на стабільності грошового потоку; модель Міллера-Орра використовується в тих випадках, коли не можна впевнено передбачити грошовий потік. Перераховані методи оптимізації оборотного капіталу мають ідеалістичний характер, вони не пристосовані до застосування в умовах інфляції, їх застосування утруднене у зв'язку з нерозвиненістю ринку цінних паперів в Україні і вони практично не використовуються в управлінні вітчизняними підприємствами, хоча цінність цих моделей очевидна і практичне їх впровадження у стратегію управління оборотними активами – це недалеке майбутнє для України [2].

Актуальність даного дослідження зумовлена тим, що у сучасних ринкових умовах перед багатьма підприємцями постає проблема підвищення ефективності використання грошових активів та боротьби з дефіцитом грошових коштів. Коли підприємства знаходяться на етапі успішного функціонування, грошові кошти, які залишились після виплати боргів кредиторам, заробітної плати, можливо розмістити на поточних рахунках у банківських установах за умови отримання певного відсотка. Коли ж грошові кошти доходять свого мінімуму або до встановленої нижньої границі, підприємець має можливість зняти з поточного рахунку певну суму, але через короткостроковість вкладення відсоткова ставка буде незначною, що не принесе підприємцю прибутку. У такому випадку підприємець хоч і ліквідує дефіцит коштів, але його грошові кошти не "працюють на нього", тобто не приносять йому прибутку.

Для визначення ефективного залишку грошових коштів підприємства, використовують зокрема моделі Баумоля та Міллера – Орра.При цьому, використання моделей Баумоля та Міллера – Орра не лише дозволяє визначити саме ту кількість грошових коштів, яка потрібна на даний момент, а й виступає ефективним інструментом боротьби з дефіцитом грошових коштів на підприємстві.

Згідно моделі Баумоля передбачається, що підприємство починає працювати, маючи максимальний і доцільний для нього рівень грошових

коштів, і потім поступово витрачає їх протягом деякого періоду часу. Усі кошти, що поступають від реалізації товарів і послуг, підприємство вкладає в короткострокові цінні папери. Щойно запас грошових коштів виснажується, тобто стає рівним нулю, підприємство продає частину цінних паперів і тим самим поповнює запас грошових коштів до початкової величини.

Відповідно до цієї моделі, залишки грошових активів на майбутній період визначаються в таких розмірах:

1) мінімальний залишок грошових активів приймається нульовим;

2) оптимальний (він же максимальний) залишок розраховується за формулою:

$$ГАмах = \sqrt{\frac{2 \times Вк \times Вга}{СВкфв}}, \quad (3.7)$$

де ГАmax – оптимальний залишок грошових активів в періоді, що планується;

Вк – середня сума витрат з обслуговування однієї операції з короткостроковими фінансовими вкладеннями;

Вга – загальні витрати грошових активів у майбутньому періоді;

СВквф – ставка відсотка по короткостроковим фінансовим вкладенням в періоді, що розглядається (виражена десятеричним дробом);

3) середній залишок грошових активів відповідно до цієї моделі планується як половина оптимального (максимального) залишку.

Розрахуємо мінімальний залишок грошових коштів для ПАТ «Завод Фрунзе» у плановому 2015р.

$$ГАмах = \sqrt{\frac{2 \times 353846 \times 8}{0,1}} = 7524,32 \text{ тис.грн.}$$

Далі слід розрахувати мінімальний залишок на наступний період. ГАмах у 2016р. становитиме – 7,316 млн.грн.

$$ГАмах \sqrt{\frac{2 \times 334576 \times 8}{0,1}} = 7316,57 \text{ тис.грн.}$$

Таким чином, політика компанії з управління грошовими коштами та їх еквівалентами така: як тільки кошти на розрахунковому рахунку виснажуються, компанія повинна продати частину цінних паперів приблизно на суму в 7523,32 тис. грн. у 2015р.

Мертон Міллер і Даніель Орр створили і вперше опублікували в 1966 році модель визначення цільового залишку грошових коштів, що враховує фактор невизначеності грошових виплат і надходжень.Вона допомагає відповісти на питання: як підприємству необхідно управляти своїм грошовим запасом, якщо неможливо передбачити щоденний притік або відтік грошових коштів? Міллер і Орр використовують при побудові моделі процес Бернуллі, тобто процес, у якому надходження і витрачання грошей від періоду до періоду є незалежними випадковими подіями.

За моделлю Міллера – Орра використовуються ті самі умови для визначення оптимального залишку грошових коштів, що й у моделі Баумоля, додається — дисперсія грошових потоків.

На підприємстві, для оптимізації структури оборотних активів, необхідне оптимальне управління запасами. Модель Уілсона є найпростішою моделлю управління запасами й описує ситуацію закупівлі продукції в зовнішнього постачальника, що характеризується наступними припущеннями:

– інтенсивність споживання є відомою й постійною величиною;

– замовлення доставляється зі складу, на якому зберігається раніше привезений товар;

– час доставки замовлення є величиною відомою й постійною;

– кожне замовлення поставляється у вигляді однієї ПАТ її;

– витрати на здійснення замовлення не залежать від розміру замовлення;

– витрати на зберігання запасу пропорційні його розміру;

– відсутність запасу (дефіцит) є неприпустимим.

До вхідних параметрів моделі Уілсона відносять наступні:

1) v – інтенсивність споживання запасу, [од. тов. / од. часу t];

2) s – витрати на зберігання запасу, [грн. /од. тов.* од. часу t];

3) K – витрати на здійснення замовлення, що включають оформлення й доставку замовлення, [грн.];

4) $t_д$ – час доставки замовлення, [од. часу t].

До вихідних параметрів моделі Уілсона відносять:

1) Q – розмір замовлення, [од. тов.];

2) L – загальні витрати на керування запасами в одиницю часу, [грн./од. часу t];

3) t – період доставки, тобто час між подачами замовлення або між доставками, [од. часу t];

4) h_0– точка замовлення, тобто розмір запасу на складі, при якому треба подавати замовлення на доставку чергової ПАТ її, [од. тов.].

Цикли зміни рівня запасу в моделі Уілсона графічно представлені на рис. 3.1. Максимальна кількість продукції, що перебуває в запасі, збігається з розміром замовлення Q.

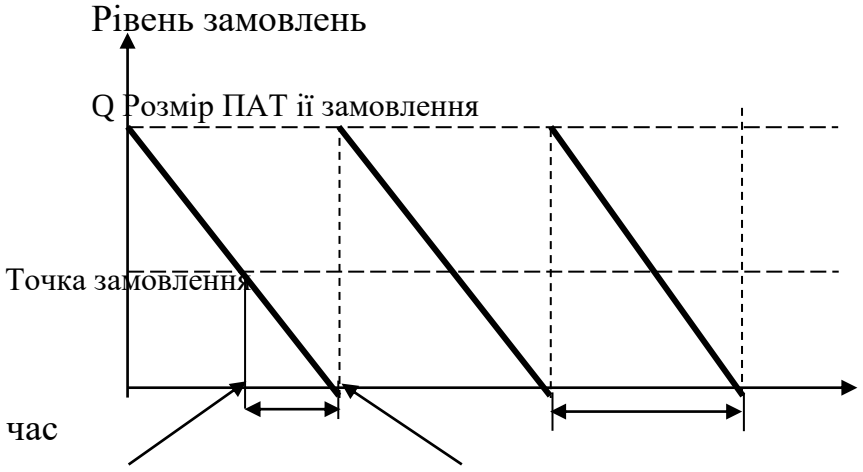

Рис. 3.1 Графік циклів зміни запасів у моделі Уілсона

Оптимальний розмір замовлення запасів у моделі Уілсона визначається за формулою (3.8):

$$Qw = \sqrt{\frac{2Kv}{s}}, (3.1)$$

де Q_w– оптимальний розмір замовлення в моделі Уілсона,

v– інтенсивність (швидкість) споживання запасу;

s– витрати на зберігання запасу;

K– витрати на здійснення замовлення, що включають оформлення й доставку замовлення.

Розглянута вище модель звичайно ж досить проста і може застосовуватися тільки на підприємствах, що реалізують один тип товару, що зустрічається вкрай рідко. Зазвичай у будь-якого торгового підприємства є запаси найрізноманітніших товарів. Якщо при цьому товар не є взаємозамінними, то визначення оптимальних розмірів запасів проводиться окремо по кожному товару, як це було показано вище. Взаємозамінні товари доцільно об'єднати в групи і для них проводити оптимізацію товарних запасів як для окремих товарів.

Висновки до розділу 3

Оборотні активи як елемент ресурсного потенціалу призначені для організації забезпечення безперервного й планомірного процесу господарської діяльності, що може бути досягнуто за умов забезпечення обсягу товарообороту відповідно до попиту цими видами активів. Тому достатність як критерій оптимальності передбачає наявність такої величини оборотних активів, яка дозволить досягти запланованого обсягу і структури товарообороту та безперебійного фінансування поточних потреб за умов збереження або скорочення тривалості операційного циклу. Для цього використовують методи нормування.

Основне завдання нормування – розробка на кожному підприємстві економічно обгрунтованих норм та нормативів власних оборотних активів, що забезпечують прискорення обігу та найбільш ефективне використання

матеріальних і фінансових ресурсів.

Норматив оборотних активів ПАТ «Завод Фрунзе» за 2021р. становить:

323,8 × 360 = 116568 тис.грн.

Залишок у 2021р. становить 23444 тис.грн. Витрати на оплату сировини у 2021р. порівняно з 2020р. збільшились в середньому на 16%. При продовженні даної тенденції норма оборотних активів на 2015р. збільшиться на 14% і становитиме 135218,88 тис.грн. Таким чином, для нормальної роботи підприємства в 2015р. потрібна закупка виробничих запасів на 111774,88 тис.грн. З метою зменшення витрат на зберігання сировини, було запропоновано проводити закупівлю виробничих запасів згідно з нормативом оборотних активів.

Великий вплив на оборотність капіталу, вкладеного в оборотні активи, а отже, і на фінансовий стан підприємства, справляє збільшення або зменшення дебіторської заборгованості. Її величина залежить від обсягу продажів, умов розрахунку з покупцями (передоплати, наступної оплати), періоду відстрочки платежу, платіжної дисципліни покупців, організації контролю за станом дебіторської роботи і претензійної роботи на підприємстві тощо. Різке збільшення дебіторської заборгованості і її частки в оборотних активах може свідчити про необачну кредитну політику підприємства стосовно покупців або про збільшення обсягу продажів, або про неплатоспроможність і банкрутство частини покупців. Скорочення дебіторської заборгованості оцінюється позитивно, якщо це відбувається за рахунок скорочення періоду її погашення.

Розрахуємо термін отримання платежів для ПАТ «Завод Фрунзе» за 2021р.:

$$СТп = \frac{18479,5}{258280} = 25,47 \text{ днів.}$$

26 днів – середній термін сплати дебіторської заборгованості. Для зменшення цього періоду необхідно збільшувати загальний обсяг продажу.

За умови, якщо підприємство збільшить загальний обсяг продажу на

10%, то середній термін отримання платежів зменшиться на 2 дня (25,47 - 23,4).

Отже, зростання дебіторської заборгованості не завжди оцінюється негативно, а зниження – позитивно. Необхідно розрізняти нормальну і прострочену заборгованість. Наявність другої створює фінансові ускладнення, тому що підприємство буде відчувати нестачу фінансових ресурсів для придбання виробничих запасів, виплати заробітної плати і т. ін. Крім того, заморожування коштів у дебіторській заборгованості призводить до уповільнення оборотності капіталу.

В управлінні оборотним капіталом, як правило, використовують моделі оптимізації виробничих запасів і грошових коштів підприємств. Зокрема, використовую моделі Уілсона, Баумоля, Міллера – Орра. Модель Уілсона (модель економічно обґрунтованого розміру замовлення або основної моделі управління запасами) полягає у мінімізації поточних витрат, тобто у розрахунку оптимального розміру ПАТ її постачання запасів. Оптимальна сума наявних грошових коштів розраховується, у свою чергу, на основі моделі Баумоля, яка ґрунтується на стабільності грошового потоку. Модель Міллера-Орра використовується в тих випадках, коли не можна впевнено передбачити грошовий потік. .

Розрахувавши мінімальний залишок грошових коштів для ПАТ «Завод Фрунзе» у плановому 2015р., ми виявили, що 7523,32 тис.грн – це та сума грошових коштів, яка обов’язково повинна бути на рахунку організації для безперервної діяльності підприємства. Таким чином, політика компанії з управління грошовими коштами та їх еквівалентами така: як тільки кошти на розрахунковому рахунку виснажуються, компанія повинна продати частину цінних паперів приблизно на суму в 7,523 млн. грн.

ВИСНОВКИ

За результатами кваліфікаційної роботи магістра зроблено наступні висновки:

1. В літературі існують різні підходи до визначення сутності оборотних активів. На нашу думку, найбільш точне визначення поняття оборотних активів, де зазначено що оборотні активи – це грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

На підставі аналізу вітчизняної та зарубіжної теорії та практики, поняття активів підприємства визначається наступним чином: оборотні активи виробничого підприємства характеризують групу мобільних активів із періодом використання до одного року, що безпосередньо обслуговують його операційну діяльність і внаслідок високого рівня їхньої ліквідності повинні забезпечувати його платоспроможність за поточними фінансовими зобов’язаннями.

2. Оборотність оборотних активів є важливим показником, який впливає на успішність управління ними. Великий вплив на величину тривалості обороту оборотного капіталу мають методи оцінки поточних активів. Фінансовий менеджер повинен фіксувати результати наявності того чи іншого обсягу запасів і витрати, пов'язані з їх зберіганням, вести їх розумний баланс та контролювати процес постачання. Оскільки процес постачання має значний вплив на фінансові показники підприємства, фінансові служби постійно контролюють його, укладаючи кошторис на закупівлі. Дебіторська заборгованість – важливий елемент оборотного капіталу. Фінансовий менеджер повинен оптимізувати дебіторську заборгованість клієнтів, а також у впровадити гнучку цінову політику для збільшення обсягу продаж. Скорочення запасів зменшує витрати по їх утриманню, прискорює обертання обігових коштів, що в кінцевому

результаті підвищує прибуток і рентабельність в-ва. Тому дуже важливо оптимізувати величину запасів.

Одним із найголовніший методів по оптимізації структури оборотних активів є нормування. Нормування виробничих запасів – це розрахування їх мінімального розміру за видами матеріальних ресурсів для безперебійного забезпечення виробництва.

3. Основними показниками оцінки ефективності використання оборотними активамиє – величина оборотних активів, швидкістю обороту або оборотність. Чим швидше відбувається кругообіг оборотних активів, тим менша їх сума буде потрібна підприємству для успішного виконання виробничої програми. Також у роботі були визначені наступні показники оцінки ефективності: термін обороту, середній залишок оборотних коштів, коефіцієнт завантаження, коефіцієнт ефективності, показник віддачі (рентабельності). Досліджені показники, які характеризують стан дебіторської заборгованості.

4. Дослідження динаміки та структури оборотних активів було проведено на матеріалах ПАТ «Завод Фрунзе» за 2019 – 2021рр. Оскільки оцінка показників за підсумком 2022 р. та 2023 р. не може бути здійснена через відсутність можливості забезпечити збір та аналіз інформації в зв’язку з умовами воєнного стану, які введені в Україні згідно з Законом України від 24.02.2022 № 2102, та з Законом України «Про захист інтересів суб’єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» від 03.03.2022 № 2115-IX. Необхідно відмітити, що зміна обсягу оборотних активів не має чітко вираженої динаміки змін. Так, станом на 2019р. сума оборотних активів склала 93832 тис.грн., у 2020р. сума зменшилась на 3916 тис.грн. і становила 89916 тис.грн., а вже у 2021р. сума оборотних активів ПАТ «Завод Фрунзе» склала 147140 тис.грн. Збільшення оборотних активів у 2021р. збільшилась відносно 2019р. на 53308 тис.грн., або 56,81% відповідно. Найбільшу питому вагу у структурі оборотних активів підприємства ПАТ «Завод Фрунзе» має дебіторська заборгованість,

яка у 2019р. становила 36449 тис.грн. (38,8% у загальному об’ємі оборотних активів підприємства), станом на 2020р. – 25352 тис.грн.(28.19%), на 2021р. – 42483 тис.грн (28,87%).

Аналіз структури та динаміки доходів ПАТ «Завод Фрунзе» за 2019-2021рр. свідчить, що у 2021р. 86,67% питомої ваги доходів займає виручка від реалізації продукції. У 2021р. сума доходу від реалізації продукції зменшилась відносно 2019р. на 151089 тис.грн., або на 27,5%.

5. Коефіцієнт оборотності оборотних активів, який характеризує ефективність їх використання, має тенденцію до зменшення: з 5,93 у 2019р. до 3,36 у 2021р., що вказує на зменшення ефективності використання оборотних коштів організації. Відповідно період обертання збільшився з 61,55 днів у 2019р. до 108,63 днів у 2021р.

Коефіцієнт завантаження у аналізованому періоді зростає. Це вказує на зменшення ефективності використання оборотними коштами. Так коефіцієнт завантаження у 2019р. становить 0,17, у 2020р. він збільшується до 0,20, та до 0,29 у 2021р.

На ПАТ «Завод Фрунзе» у 2019 – 2021рр. коефіцієнт оборотності зменшився з 9,26 до 5,00. Тобто термін обороту товарно – матеріальних запасів в 2019р. становив 39,42 днів, у 2020р. він збільшився до 51,4 днів. Термін обороту товарно – матеріальних запасів становив 73 дні. Дані зміни відбились за рахунок зменшення виручки від реалізації продукції.

Темп приросту дебіторської заборгованості має не чітку динаміку зміни: у 2019р. він становив 41,46% відносно попереднього періоду. У 2020р. темп приросту зменшився на 30,45%, а вже у 2021р. знову виріс до 67,57%.

Аналіз ефективності використання оборотних активів ПАТ «Завод Фрунзе» в 2019 – 2021рр. виявив погіршення використання як складових оборотних активів, так і оборотних активів в цілому. Зменшення швидкості оборотності оборотних активів стало наслідком зменшенням виручки від реалізації продукції.

6. Збільльшення обсягу дебіторської заборгованості свідчить про те, що

керівництву слід його оптимізувати, оскільки даний показник знижує фінансову стійкістьпідприємства та призводить до підвищення залежності фінансування від зовнішніх джерел.

Одним ззапропонованих нами шляхів оптимізації дебіторської заборгованості може бути:

– застосування механізму знижок за швидку оплату;

– використання факторингу.

Значення показників ефективності використання оборотних активів на підприємстві мають негативні тенденції. Провівши дані розрахунки бачимо, що підприємству необхідно оптимізувати свою політику, щодо формування і використання оборотних активів. Одним з найдієвіших способів, який дозволяє оптимізувати обсяг та структуру оборотних активів підприємства є застосування нормування оборотних активів, а також їх окремих статей, що дозволяє усувати їх незбалансованість. Прискорення оборотності оборотних активів є першочерговою задачею підприємств у сучасних умовах і досягається різними шляхами.

Виконуючи розрахунки оптимальної потреби в оборотних активах, необхідно виходити з можливостей розвитку діяльності та передбачати певні резерви, які забезпечать можливості приросту товарообороту та диверсифікації операційної діяльності у найближчий перспективі. Одночасно важливо оцінити та врахувати зміни в умовах придбання та поставки товарів; обмеженнях з боку попиту, матеріально-технічної бази, можливостей доставки; структурі витрат, пов’язаних з товарними запасами; системі та умовах розрахунків.

Підвищення прибутковості – головна передумова оптимізації структури оборотних активів. Це призведе до збільшення оборотів грошових коштів.

Для оптимізації оборотних активів ПАТ «Завод Фрунзе» були запропоновані наступні дії:

– для оптимальної роботи підприємства в 2025р. потрібна закупка

виробничих запасів на 111,774 млн.грн. З метою зменшення витрат на зберігання сировини, було запропоновано проводити закупівлю виробничих запасів згідно з нормативом оборотних активів;

– щоб підвищити рівень прибутковості, підприємству слід оптимізувати виробничу лінію у короткостроковий період. Норматив оборотних коштів у незавершеному виробництві для ПАТ «Завод Фрунзе» у 2021р. становив 16,319 млн.грн. У 2025р. цей показник прогнозується18,650 млн.грн. Таким чином норматив оборотних коштів у незавершеному виробництві за 2025р. збільшиться на 12,5%;

– пошук постійних клієнтів зменшить суму витрат на зберігання, підсортування за замовленнями. Розрахуємо норматив оборотних коштів для готової продукції на підприємстві за 2025р. При ефективній роботі менеджменту у 2027р. сума одноденних витрат підприємства не повинна перевищувати 72,23 тис.грн;

– прискорити обертання оборотних активів у 2025р., що дозволить вивільнити з обігу оборотних коштів 7865,88 тис.грн;

– для того щоб підвищити оборотність до минулорічного показника (коефіцієнт оборотності оборотних активів у 2020р. становив 4,88, у 2021р. він зменшився і становив 3,36.) необхідно збільшити кількість продаж. Виручка від реалізації повинна становити 578416,64 тис.грн. Тобто підприємство має збільшити виручку від реалізації на 31,6%.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаренкова Г. М. Фінанси підприємств: навчальний посібник [для самост. вивчення дисципліни] / Г. М. Азаренкова, Т. М. Журавель, Р. М. Михайленко. [2-ге вид., випр. і доп.]. К.: Знання Прес, 2016. 287 с.
2. Акімова Н. С., Топоркова О. В., Євлаш Т. О., Говоруха О. О. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємств оптової торгівлі: Монографія. Харків.: ХДУХТ, 2022. 285 с.
3. Базилевич В. Д. Економічна теорія: Політекономія: Підручник 9-те вид., доп. К.: Знання, 2020. 710 с.
4. Багров В. П. Економічний аналіз [Текст]: Навчальний пос. / В. П. Багров, І. В. Багрова. К.: ЦНЛ, 2016. 160 с.
5. Баранова В. Г., Гоцуляк С. М. Теоретичні засади управління оборотним капіталом *Вісник соціально-економічних досліджень*. Одеса: ОДЕУ, 2008. № 30. С. 32–36.
6. Бандурка О. М., Фінансова діяльність підприємства [Текст] : підручник / О. М. Бандурка, М. Я. Коробов, П. Л. Орлов, К. Я. Петрова. К. : Либідь, 2018. 320 с.
7. Берехтіна Л. О. Економічна сутність оборотного капіталу підприємства. *Держава і регіони*. Серія: Економіка і підприємництво. 2016. № 6. С. 378 381.
8. Білик М. Д. Фінансовий аналіз [Текст] : навч. посібник / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. К. : КНЕУ, 2005. 592 с.
9. Бланк І. О., Ситник Г. В. Управління фінансами підприємств: Підручник.К.: КНТЕУ, 2006. 780 с.
10. Блонська В. І. Обігові кошти підприємства : напрями їх ефективного формування та використання. Науковий вісник НЛТУ України. 2009. № 19(11). С. 89-94.
11. Бондаренко О. С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств. Інвестиції. 2018. № 4. С. 40–44.

12. Близнюк О. П, Лачкова Л. І, Оспіщев В. І, Бубенко І. В., Кривошей В. В. Фінанси: Навч. посібник К.: Знання, 2006. 464 с.

13. Боярко І. М. Оптимізація чистого оборотного капіталу як фактор забезпечення платоспроможності підприємства в умовах кризи. *Економіка. Фінанси. Право.* 2019. № 3. С. 14-19.

14. Бодаренко О. С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств *Інвестиції практика та досвід*. 2008. № 4. С. 40–44.

15. Бутинець Ф. Ф. Аудит [Текст] : підр. для студ. / Ф. Ф. Бутинець. 2 е вид. перер. і доп. Жит. : РУТА, 2004. 672 с. ISBN: 978 601 225 012 1.

16. Василішин С. І. Економічна сутність категорії "оборотні засоби підприємств"/ С. І. Василішин //Економіка АПК. 2020. N 1. С. 147-150.

17. Вахрушина Н. Як управляти оборотними активами. *Журнал Фінансовий директор*. № 1, 01. 2006.

18. Гетьман О. О. Економіка підприємства [Текст] : навчальний посібник / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. 2-ге вид. К.: Центр учбової літератури, 2010. 488 с.

19. Гриньова В. М. Фінанси підприємств [Текст] : навчальний посібник / В. М. Гриньова, В. О. Коюда. 3-тє вид., стереот. К.: Знання-Прес, 2006. 423 с. (Вища освіта XXI століття).

20. Демченко Т.А. Економічна суть оборотних активів і проблеми їх визначення й класифікації. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 12. С. 175-181.

21. Верланов Ю. Ю. Фінансовий менеджмент: Навч.-метод. посібник. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. 344 с.

22. Добрянська М. В. Аналіз запасів виробничих підприємств і вироблення пропозиції щодо їх ефективного використання у ринкових умовах. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2019. №22.7. С.175.

23. Долгоруков Ю. А., Управління ефективністю використання обігових коштів у промисловості. *Фінанси України*. 2008. № 11. С.103-105.

24. Дробчак С. З. Особливості управління капіталом підприємства у процесі інтеграції України в глобальну економіку знань. *Актуальні проблеми економіки*. 2021. № 11. С. 44 50.

25. Дубровська Є. В. Дослідження теоретичних основ щодо сутності поняття «оборотні кошти». *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 9. С. 128-131.

26. Душило А. А. Оптимізація структури оборотного капіталу підприємства. *Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво.* 2018. № 4. С. 431–435.

27. Карбовник А. М. Питання забезпечення обіговими коштами підприємств в умовах сучасної української економіки. *Регіональна економіка*. 2018. № 2. С.165 168.

28. Касапова І. С. Дослідження економічної сутності категорії "оборотний капітал". *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2022. № 2. С. 228–234. URL: http:nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2022_2_28

29. Кириченко О. Фінансовий менеджмент на підприємствах України: принципи забезпечення позитивної динаміки. *Банківська справа*. 2007. № 5. С. 3–18.

30. Катан Л. І., Бровко Л. І., Дуброва Н. П., Бондарчук Н. В. Фінансовий менеджмент: Навч. посібник. Суми: «Довкілля», 2009. 184 с.

31. Коренєва О. Г. Врахування факторів ризику в управлінні оборотними засобами будівельних підприємств. *Вісник Української академії банківської справи*. 2020. № 1. С. 70–73.

32. Котляр М. Л. Методи та прийоми аналізу фінансового стану підприємства *Формування ринкових відносин в Україні.* 2021. № 5. С. 57–61.

33. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз і планування: навчальний посібник / Г.О. Крамаренко. Дніпропетровськ : ДАУБП, 2007. 240 с.

34. Кузенко Т. Б Управління дебіторською заборгованістю як фактор забезпечення фінансової безпеки підприємств. *Вісник економіки транспорту і промисловості*, 2020. № 29. С. 124-126.

35. Лучков О. І. Визначення оптимального розміру дебіторської заборгованості. *Актуальні проблеми економіки*. 2003. № 1. С. 22–27.

36. Мельник Л. Г. Экономика предприятия [Текст] : конспект лекций / Л. Г. Мельник, А. И. Каринцева. Сумы : Университетская книга, 2020. 192 с. ISBN 966-680-093-4.

37. Модель Баумоля. Определение целевого остатка денежных средств URL: http://ecouniver.com/2001-model-baumolya-opredelenie-celevogo-ostatka.html.

38. Модель Миллера Орра URL: http://fyberoptix.net/fin_t2r6part1.html.

39. Модель Миллера Орра, модель Баумоля URL: http://www.terra.az/?id=4&page=.

40. Мулик Т. Нові підходи щодо класифікації оборотних активів. *Економічний аналіз.* 2020. №6. С.125.

41. Носов П. Л. Сучасна класифікація оборотних активів. *Економіка і держава.* 2020. № 7. С.43- 46.

42. Петрова Н. В. Організаційно-економічні проблеми забезпечення промислових підприємств оборотними коштами. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2017. № 25. С. 346.

43. Поважний О. С. Особливості визначення сутності та складу поняття «оборотні активи». *Економічний простір*. 2018. №12. С. 41–52.

44. Подольська В. О. Фінансовий аналіз [Текст] : навчальний. посібник / В. О. Подольська, О. В. Яріш. К.: Центр навчальної літератури, 2008. 488с.

45. Познаховський В. А. Облік та аналіз оборотних активів господарських товариств: автореф. дис. канд. економ. наук: спец. 08.06.04. бухгалтерський облік, аналіз та аудит / А.В. Познаховський; Тернопільська академія народного господарства . Т. : [Б. В.], 2009. 22 С.

46. Показники використання оборотних активів URL: http://posibnyky.vntu.edu.ua/ekonomika/65.htm. Назва з екрана.

47. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства: підручник / С. Ф. Покропивний; Вид. 2-е, перероб. і доп., КНЕУ. К. : КНЕУ, 2001. 157с.

48. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання [Текст] : підручник / П. Я. Попович. Тернопіль : Економічна думка, 2009. 110 с. ISBN 966 654 132 7.

49. Про бухгалтерській облік та фінансову звітність в Україні. Закон від 16.07.1999 № 996 XIV. URL: http://zakon2.rada.gov.ua.

50. Ремньова. Платоспроможність підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 2. С. 87–96.

51. Ремньова Л. М. Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства як складова його фінансового менеджменту. *Актуальні проблеми економіки.* 2019. № 2. С. 87–96.

52. Романенко Л. Ф. Основні джерела формування та управління оборотним капіталом в умовах ринкової економіки. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2011. № 5. С. 74–78.

53. Семенюк Н. О. Узагальнення та удосконалення класифікації оборотних активів. *Економічний простір.* 2019. №58. С.243–249.

54. Слав`юк Р. А. Фінанси підприємств [Текст] : навчальний посібник / Р. А. Слав`юк. 3-є вид., доп. і перероб. К. : ЦУЛ, 2002. 460 с.– ISBN 966-7938-51-4.

55. Смачило В.В. Сутність факторингу та його використання при управлінні дебіторською заборгованістю в Україні. Фінанси України. 2007. №7. С.35 45.

56. Семенюк Н.О. Історичні аспекти еволюції трактування поняття "оборотний капітал" в економічній теорії. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону.* 2015. № 8(2). С. 227–231. URL: http:nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2015_8(2)__40

57. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання [Текст] / О. О. Терещенко. К., 2005. 180 с.

58. Узунов В.М. Фінансові аспекти розвитку підприємства в Україні. Фінанси України. №8. 2008р. С.57.

59. Управління структуруванням власного капіталу акціонерних товариств : монографія / Р. А. Слав'юк,Н. М. Чиж. К. : УБС НБУ, 2009. 358 с.

60. Устинова К. Корпоративне управління в Україні в сучасних умовах. *Економічний вісник.* №8. 2008.

61. Фащевский В.М. Про аналіз оборотних засобів. *Бухгалтерський облік*. 2009. №2. З. 80- 81.

62. Федорченко О.Є. Сутність факторингу та його роль в управлінні дебіторською заборгованістю на підприємстві. *Економічний простір*. 2008. №13. С. 237 243.

63. Філатова З.В., Ротанова А.Г. Напрямки формування системи управління оборотними активами підприємства. [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_gum/Ppei/2011_29/Filat.pdf.

64. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств [Текст] : навчальний посібник / О. С. Філімоненков ; МАУП. 2–ге вид., перероб. і доп. К.: МАУП, 2004. 288с.

65. Фецович Т. Р. Формування фінансових результатів підприємств. *Вісник Львівської комерційної академії*. 2015. №36. С. 405–410.

66. Фінанси підприємств : підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін. 5-те вид., перероб. та доп. К. : КНЕУ, 2004. 546 с.

67. Фінансовий менеджмент: теорія і практика: підручник / ред. Стоянової Є.С. 5-е вид. Перераб. і доп., 2000. 656с.

68. Харів П.С. Економіка підприємств [Текст] : навчальний посібник / П.С. Харів К.: Знання, 2008. 357с. ISBN 978-966-346-461-9.

69. Царенко О.М. Економічний аналіз діяльності підприємств агропромислового комплексу: Навч.посібник. К.: Вища школа,2008.

70. Чевганова В. Я. Методичні підходи до аналізу можливості відновлення платоспроможності підприємств. *Актуальні проблеми економіки.* 2013. № 4. С. 30–33.

71. Череп А. В. Фінансовий менеджмент як необхідна передумова ефективного управління підприємством. *Економіка. Фінанси. Право*. 2015. № 3. С. 13–16.

72. Чурилов З. У. Аналіз власного обігового капіталу. *Бухгалтерський облік.* 2009. №11. С.76-78.

73. Шевчук Н. І. Капітал підприємства: формування та ефективність функціонування. *Ринок цінних паперів. Вісник Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку* (укр.). 2014. № 5. С. 39–45.

74. Шегда А. В. Економіка підприємства [Текст] : підручник / ред. А. В. Шегда. К.: Знание, 2006. 614 с.

75. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент [Текст] : підручник / В. М. Шелудько. К. : Знання, 2006. 439 с. (Вища освіта XXI століття).

76. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент: Підручник. 2-ге вид., стер. К.: Знання, 2019. 375 с.

77. Шило В,П Фінанси підприємств [Текст] / В. П. Шило, С. С. Доровська та ін. К. : КНЕУ. 334 с.

78. Школьник І. О., Боярко І. М., Дейнека О. В. та ін. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. За заг. ред. І. О. Школьник. К.: Центр учбової літератури, 2022. 368 с.

79. Шурпенкова Р. К. Організація і методика економічного аналізу: навчальний посібник / Р. К. Шурпенкова, І. І. Демко. К. : УБС НБУ, 2011. 287 с.

80. Шурпенкова Р. К. Організація і методика економічного аналізу: навчальний посібник / Р. К. Шурпенкова, І. І. Демко. К. : УБС НБУ, 2011. 287 с.

81. Янковська В.В., Економічна сутність оборотних активів підприємства; Міжнародний збірник наукових праць №16 (1). 2009. с. 342-350.

Додаток А

Рис. А. Класифікація видів капіталу

Додаток Б

Рис. Б. Напрями контролю оборотних активів на підприємстві